

novi glas

magazin HAK-a

3 / 1990

„marodni
savjet“

U V O D N I K

Dragi štitelji, još pred početkom novoga semestra imate opet novi broj novoga glasa u ruka.

Opet jednoč se bavimo u novom glasu Narodnim savjetom za Gradišćanske Hrvate. Da ali ne bi svenek derali iste argumente, smo se upitali kod drugih manjin, kako oni žive sa svojim savjetom. U ovom broju morete čitati članak gradišćanskih Ugrov, ki su sve drugo nego srićni sa savjetom. Za dojučući broj ćemo pokusiti dostati članke Slovencev, ki imaju od ljetos početo svoj savjet, ki ali isto nisu srićni u njemu.

Druga glavna tema ovoga broja leži na diskusiji, da li su Gradišćanski Hrvati manjina ili iseljeničtvo. Za nas je ova diskusija zapravo nerazumljiva, ar za Gradišćanske Hrvate to nikad nije bilo pitanje. Dr. Alojz Jembrih i akademik dr. Nikola Benčić se bavu u analizi ovim pitanjem.

U ovom novom glasu ćete najti i najvažnije rezultate istraživanja Fessel + GFK-instituta, ki je po nalogu Bečanske djelatne zajednice narodnih grup istraživao mišljenje Austrijancev

o manjina. Srdačna hvala Bečanskomu kulturnomu društvu, ko je uključeno u ovoj djelatnoj zajednici i ko nam je stavilo na raspolaganje rezultate istraživanja.

U ovom broju imamo po prvi put izjavu o časti, ku je potribovao bivši hakovac Herbert Gassner. Iako je rekao Gassnerov pravnik, da je izjavom o časti stvar riješena, se po Gassnerovoj sudskoj raspravi protiv Hrvatskih novin i nam nagraža sudska rasprava.

A sada vesela vist u vlašćem poslu. Očividno se je splatilo dobro djelo na novom glasu u zadnji ljeti, tako da smo mogli povišiti nakladu za sto eksemplarov. To je za nas ujednom i dokaz, da uglavnom odgovara sadašnja linija kot i ohrabrenje, da još većim angažmanom djelamo na poboljšanju našega časopisa. Na zadnjoj strani imamo pregled najvažnijih točkov našega programa, a i poštansku kartu, kom morete naručiti novi glas i informacije o različni priredba ili za Vas ili za Vaše prijatelje. Zahvalni bi bili, ako bi nam javili one mlade studente, ki ljetos počnu svoj stu-

dij, tako da bi i njim mogli ponuditi naš servis.

Lipa hvala i svim, ki su darovali za našu akciju "kumstvo za novi glas". Iako je došlo još čuda premalo sredstav, da bi mogli pokriti sve stroške za novi glas za Slovačku i Ugarsku, je to ipak važan prinos i dokaz solidarnosti s našom braćom u Ugarskoj i Slovačkoj. U ime naših štiteljev izvan Austrije prosimo da bi se čim već naših štiteljev uključilo u ovu akciju. Srdačna hvala! uredniki

kumstvo za novi glas za Ugarsku i Slovačku

Georg Holzer, Günther Mesarić, Jim Hlavač, Tibor Fabian, Stjepan Damnanović, Moriška Jahns, Werner Weilguni, Manfred Khely, Ingeborg Hoffmann, Tome Kuzmić, Ernst Mikač, E. i A. Horvat, Friedrich Vuković, Alfred Grubić, Erich Štefanić

I M P R E S U M

vlasnik, izdavač, nakladnik: Hrvatski akademski klub

uredniki: Jandre Palatin, Franjo Šruff

suradniki: Jandre Palatin, mag. Fredi Hergović, Manfred Čenar, sveuč. prof. dr. Gerhard Neweklowsky, sveuč. doc. dr. Alojz Jembrih, akademik dr. Nikola Benčić, Anna De Marco, Hannes Pintarić, Andreas Szeberényi, Franjo Šruff

grafike, cartoon, slike: Vjesnik, Večerni list, Jandre Palatin, Petar Tyran

slaganje: Regina Palatin

lay-out: Franjo Šruff, dipl. inž. Štefan Roth

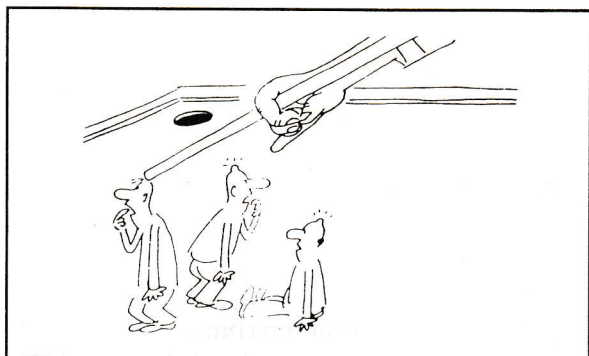
ekspedit: Regina Palatin

foto-slog: Hrvatski akademski klub, Schwindgasse 14/10 Beč

tisak: Wograndl, Matrštof

nakladni poštanski ured: A - 1040 Beč/Wien

manuskripti se šalju na adresu: Hrvatski akademski klub, Schwindg. 14/10, 1040 Beč/Wien; 0222 - 65 14 014
konac redakcije za broj 4/1990 je 10. oktobar 1990.

MANJINSKA POLITIKA 5

Savezna vlada i črljena "hrvatska" društva su kanili vlići partijskopolitički neodvisna društva za pudala u Narodni savjet. Kad je bilo društvam prebedavo, su se opet spomenula starih otvorenih pitanj i svojega kataloga potribovanj. Sve je opet po starom, ali bolje nijedno rješenje nego rasprodaja manjine.

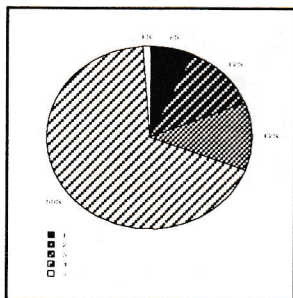
UGRI U NARODNOM SAVJETU 6

Gradišćanski Ugri su kot prva narodna grupa išli u N(m)arodni savjet. 10 ljet negativna iskustva i 10 zgubljenih ljet - se tuži Ugarsko kulturno društvo.

VEĆINA I NJE MANJINE 9

Austrijanci ne volu svoju manjine preveć, u slučaju da uopće znaju za nje.

Ki ne pozna slatkarije, tomu ne moru biti dobre. Krivo je, da su manjine već ili manje isključene iz nastavnoga plana, iz medijov i iz javnoga žitka. I tako se more forsirati asimilacija

SOCIJALISTI I HRVATI 13

Manfred Čenar je peljao razgovor s Dolnjopuljancom Elfridom Krizmanić, kandidaticom Socijalističke stranke za parlamenat. Ona se kani u parlamentu zalagati med drugim i za manjine.

ANALIZA I 16

Ča je manjina, ča je iseljeničtvo? Ča imaju skupno, kada nastane od iseljeničtva manjine? Dr. Alojz Jembrih pokušava znanstveno dokazati, ki je ča i ča je ki. Zaključak: Gradišćanski Hrvati ne slišu pod pojam iseljeničtvo, oni su prez dvojbe manjina.

ANALIZA II 20

Trokut "Stara domovina - iseljeničtvo - manjina", i odnosi ovih trih faktorov u prošlosti i sadašnjosti. Akademik dr. Nikola Benčić piše o uspješnoj emancipaciji Gradišćanskih Hrvatov u ovom trokutu, i o važnosti ove emancipacije za opstanak cijele gradišćanskohrvatske dijaspore.

SLAVISTIKA 23

Književni jezik Gradišćanskih Hrvatov postoji od 1609. ljeta. Ipak su dijalekti do danas očuvali veliku važnost. O povijesti jezikoslovlja med Gradišćanskimi Hrvatima i o svojem prinosu k ovom istraživanju piše sveuč. prof. Gerhard Neweklowsky.

LIČNOSTI 27

Predstojnik bečanske slavistike prof. dr. Radoslav Katičić svećuje 60-ljetnicu. novi glas čestita.

NOVA MUZIKA 29

Od sedam grupov, ke su predstavile Zagreb prilikom Pjesme Eurovizije, su bile četire gosti Hrvatskoga akademskoga kluba. Najzanimljivija od ovih grupov su sigurno Vještice, novi europski val iz naše Stare domovine.

MANJINE U EUROPI 31

Anna De Marco, lingvistkinja iz Italije piše o ciganskoj manjini u Kalabriji. Stari ljudi onde čuvaju svoj jezik kot ča tajnoga, kot tajni code. A mladina ne more najti identitet u potlačenoj kulturi starih.

JEZIČNI TEČAJ 34

Tečaj Hrvatskoga akademskoga kluba u Karlobagu je bio velik uspjeh. Nivo je bio prilično visok, nastavnici su bili zadovoljni, a prijateljstvo je bilo veliko. O svemu drugomu piše Jandre Palatin.

UVODNIK, IMPRESUM 2

FORUM ŠTITELJEV 4

IZJAVA O ČASTI 31

RADIOUŠICA, TELEGLEDALICA 33

GLASNOVIR 37

IZ NAŠIH ARHIVOV 38

CARTOON 39

Socijalistički Prezidij je predbacivao novomu glasu partijskopolitičku demagogiju protiv Socijalistov.

novi glas se je u prošlom broju (ng 2/90) bavio gradišćanskimi političari i njevim plani odnosno njevim dosadašnjimi aktiviteti za ili protiv Gradišćanskih Hrvatov. Socijalistički Prezidij je na to u izjavi za štampu 2. julija 1990. predbacivao novomu glasu, da je nastao reklamni spis za Zelene i da kani HAK kot izdavač novoga glasa pomoću svojega časopisa zničiti "izričito dobru klimu za narodne grupe u Gradišću". Prezidij je svoju izjavu za štampu pisao kot obično na nimškom, mi smo ju doslovno prevodili.

Prezidij socijalističkih mandatarov iz hrvatskih i mišanojezičnih općin

HAK - Hrvatski akademski klub - da se je sada konačno deklarirao kot filijala Zelene stranke, je ustanovio sekretar Prezidija socijalističkih mandatarov Gerhard Steier u izjavi za štampu. To dokaže pred svim zadnje izdanje hakovskih novin, ko je spodobno amoku protiv izričito dobre klime za narodne grupe u Gradišću. U ovom reklamnom spisu za kandidaticu Zelenih, ka se je dala kot Bečanka postaviti za "kandidaticu za Gradišćanske Hrvate" od samonekoliko privatnikov - prez svake legitimacije - da vrvi samo od par-

tijskopolitičke demagogije, pred svim protiv socijalističke stranke, je naglasio Steier. Tim je zgubio HAK svako pravo, da se zove nadstranačkim društvom. Suprotivno, vrhovno peljačstvo je degradiralo Akademski klub na ogranku Zelenih. U budućnosti da će se morati zato i tako baratati s njim, je nazvistiio sekretar Prezidija socijalističkih mandatarov, Gerhard Steier.

Željezno, 2. juli 1990.

Hrvatski akademski klub je na ovu interesantnu izjavu reagirao ustanovljenjem, da će Hrvatski akademski klub i nadalje hvaliti i kritizirati sve manjinskopoliitičke mjere svih strankov, svejedno, je li im je to pravo ili ne. Hrvatski akademski klub si to gleda za dužnost i prema svojim čla-

Očividno Prezidij socijalističkih mandatarov hrvatskih i mišanojezičnih općin još svenek ne more podnositi kritiku na svojoj dugoljetnoj politici asimilaci-

je. U predizbornom času je Prezidij tako nervozan, da svaku prohrvatsku izreku odmah gleda kot kritiku na socijalisti. A svaki ki kritizira politiku asimilacije Prezidija, ta mora biti po logiki Prezidija partijski neprijatelj. Očividno partijski soldati Prezidija još svenek ne razumu, da za svakoga svisnoga Hrvata more biti samo smišno, ako Prezidij - jasno deklarirana stranačka organizicija u ime Gradišćanskih Hrvatov kani govoriti o tom, ča je za Hrvate dobro.

Pri tom kani Prezidij očividno još svenek Hrvatom prodavati svoju politiku asimilacije, od ke su se socijalisti na saveznom nivou jur dugo distancirali - kot jedinu dobru politiku za hrvatski narod.

Hrvatski akademski klub će i nadalje partijski neodvisno kritizirati i hvaliti sve manjinskopoliitičke mjere svih strankov. Dobro znamo, da je to rijetkoka po volji strankov, ali za nas je Hrvatstvo prvo, a ne stranka. To će morati zeti na znanje i nervozni socijalistički Prezidij, ki

zastupa asimilatorsku liniju, i ki se sada punim pravom boji za glase svisnih Hrvatov.

Dodatno treba još ustanoviti, da smo jur u prošlom broju nazvistili seriju intervjuov s hrvatskimi kandidati za budući parlamenat. U broju ng 2/90 je bio otiskan intervju s kandidaticom Zelene alternative, a u ovom broju je otiskan intervju s kandidaticom Socijalističke stranke, kako ćemo se svakako pominati i s kandidatom Narodne stranke.. uredništvo

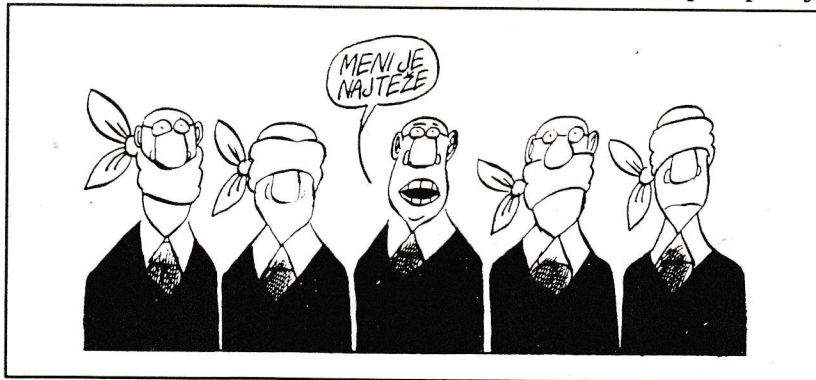
Sve po starom

Diskusija o Narodnom Savjetu za Gradišćanske Hrvate se vrti u kolu. Savezna vlada i političari u Gradišću kanu Hrvate zapriti u ov narodni savjet, da bi im na vijeke zaprli usta. Dokle su Slovence vabili 10 milijoni i slovenskom trgovačkom akademijom, su kanili Hrvate pritiskom spraviti u Savjet. Ako ne idu, onda da ćedu nadalje zgubiti pineze, na škodu hrvatske manjine.

Izgleda, da se je odluka o Narodnom savjetu opet odrinula. Partijskopolitički neodvisna Hrvatska društva, Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću i Beču, Hrvatski akademski klub, Hrvatsko štamparsko društvo i Komitet za prava Gradišćanskih Hrvatov su na skupnoj sjednici došli opet na svoj stari stav od marca 1989, kada su rekla da su pripravna pojti u Savjet, ali pod određenim kondicijama. U medjuvrime su političari pokušali razbiti ovu složnu frontu prohrvatskih društav, a dijelom su imali i uspjeha. Ali sada su društva opet uvidila, da je savjet samo igra za političare, a ne gremij, ki će spasiti manjinu. To pokažu i dugoljetna iskustva ugarske narodne grupe u Gradišću s nje savjetom. Po zadnji predlogi sa strani kancelarstva i Prezidija je jasno, da bi savjet nastao gremij s nadmoću političarov obadvih strankov, u kom su angažirani Hrvati degradirani na statiste. Nažalost imaju stranke i stranačke organizacije veliku prednost, da oni ne tribaju pineze. Za njevo skromno djelovanje za narodnu grupu si moru lako svoje subvencije preskrbiti kod svojih prijateljev u stranki. A

i Kulturni i dokumentarni centar Šuševu ima - izgleda - relativno malo poteškoć dojt do pinez. To je dokazala i statistika o javni subvencija Zemlje u prošlom ljetu. No, a konačno je predsjednik Dokumentarnoga centra sekretar zemaljskoga poglavara i suodlučuje o tom, ko neodvisno društvo

manjine - ča je po zakonu nje dužnost - onda k tomu ne triba Narodni savjet. Savjet triba samo onda, ako kani ove pineze, ke je Hrvatom dužna, dati stranačkim organizacijom i svojim komunalnim političarom. U narodnom savjetu, u kom bi bili zastupani i političari, bi ovi stoprv dostali legitimaciju, da primu subvencije, dosada bi se vlada svejedno teško, ako kani dati pineze iz manjinskoga bidžeta u komunalnu politiku hrvatskih sel. Kod Slovencev, ki su išli u Savjet, se je uprav to stalo. Slovenska društva sumljaju, da su njeve 8 milijone samo velik gag. Pinezi, ki su zasad išli u gospodarstveno podupiranje

će dostati koliko subvencijov! Prohrvatska društva na drugu stran moraju prositi i prosjačiti za subvencije uprav kod oni ljudi, čiju manjinsku politiku stalno kritiziraju. Stara domovina kot logičan podupirač manjin u takovi situacija - kako je to običaj u cijeloj Europi, vidi samo Austriju-Južni Tirol - zasada još nije prepoznala katastrofalnu situaciju za svoju manjinu.

Ako kani vlada subvencionirati

regijov, se sada zovu "subvencija za slovensko stanovništvo". U Gradišću bi onda subvencionirali vrtanje za termalnom vodom ili naseljenje reciklaže u Cindrofu ili autoput, ki poveže Hrvate s Bečom "hrvatskimi pinezi". Postojeći savjeti Ugrov i Slovencev kažu, da vlada nije interesirana na jakim zastupničtvu manjine, nego samo na tom da kupi mir u manjinskoj politici. Najmirmije je ako već nije manjin u Austriji. f. šrujf

Volksgruppen- beirat

Lösung oder Flop?

U diskusiji za Narodni savjet smo se ugledali kot drugih narodnih grup. Ugri u Gradišću imaju svoj Narodni savjet jur duglje od deset ljet. Sekretar Gradišćansko-ugarskoga kulturnoga društva, Andreas Szeberényi, piše u novom glasu u iskustvi ugarske narodne grupe i o metoda, kako vlade i političari zahadjaju s Ugri. Bilanca je negativna, njev savjet je statist i marioneta u jednom.

Im Jahre 1921 wurde die ungarischsprachige Bevölkerung der westungarischen Gebiete des heutigen Burgenlandes von einer Mehrheit zur Minderheit. Weder von österreichischer, noch von ungarischer Seite gefördert ging die Zahl der ungarischen Volksgruppe den Volkszählungen nach von 1923 bis 1981 von rund 15.000 auf etwa 4.000 zurück.

Während im Staatsvertrag von Wien aus dem Jahre 1955 die kroatische und die slowenische Volksgruppe unter dem Druck ihrer Muttervölker ein Schutzgesetz im Verfassungsrang erhielt, welches zwar seit 35 Jahren von offizieller Seite nicht eingehalten wird, aber immerhin gerichtlich

durchsetzbar wäre, fiel die ungarische Volksgruppe durch den Rost.

Als schließlich die Vertreter des Burgenländisch-Ungarischen Kulturvereins (BUKV) Mitte der siebziger Jahre davon erfuhren, daß die Bundesregierung die Er-

arbeitung eines neuen Volksgruppengesetzes plane, wandte sich der BUKV an den damaligen Bundeskanzler Dr. Kreisky mit der Bitte, auch die Ungarische Volksgruppe, die auf ihrem Territorium immerhin schon seit etwa 1000

Jahren siedelte, in diesem Gesetz zu berücksichtigen.

Zunächst wurde also das Volksgruppengesetz vom 7. Juli 1976 verabschiedet, welches in seinem Abschnitt II die Einrichtung von Volksgruppenbeiräten, also von Gremien vorsah, die der Bundesregierung und den Bundesministern zur Beratung dienen sollten.

Erst in der Verordnung der Bundesregierung vom 8. Jänner 1977 über die Volksgruppenbeiräte, war es dann tatsächlich soweit, die ungarische Volksgruppe wurde namentlich als eine der

Dugodurajuće svadje med stranačkimi funkcionari su preporučile svako djelovanje u savjetu.

Volksgruppen genannt, für die ein Volksgruppenbeirat gegründet werden sollte.

Tatsächlich glaubten die Vertreter des BUKV, daß sie mit diesem Gesetz und mit der Einrichtung eines Volksgruppenbei-

rates die Chance erhalten könnten, die Versäumnisse der letzten 60 Jahre und die Nichtnennung im Staatsvertrag wettzumachen.

Nach einem langwierigen Nominierungsverfahren kam es "erst" am 12. Juli 1979 zur konstituierenden Sitzung der ungarischen Volksgruppenbeirats, der wie folgt, zusammengesetzt war: Es gab und gibt 8 Beiratsmitglieder mit Sitz und Stimme, sowie 3 Beobachter. Die 8 Mitglieder teilten sich in 4 Mitglieder des BUKV, der zuvor von der Bundesregierung als einziger, repräsentativer Vertreter der Ungarn anerkannt worden war, weiters in je 1 Mitglied der röm. kath. sowie 1 Mitglied der evang. und ref. Kirche, sowie je 1 Mitglied von SPÖ und ÖVP. Weiters waren als Beobachter je 1 Person der im Hauptausschuß der Parlamentes vertretenen Parteien, damals also SPÖ, ÖVP und FPÖ, heute auch die Grünen, zugelassen.

Bereits diese Zusammensetzung gibt Anlaß zur Kritik, denn einerseits sollten Parteienvertreter als solche nichts in diesem Gremium verloren haben, schließlich hat sich gezeigt, daß sie nicht immer im Interesse der Sache, sondern auch oft im Interesse ihrer Parteilinie zu entscheiden haben. Andererseits ist unverständlich, warum eine Partei, die bereits Sitz und Stimme im Beirat hat, auch noch mit einem Beobachter vertreten sein muß, oder trauen die Parteien etwa ihren Delegierten nicht, daß sie sie überwachen lassen müssen?

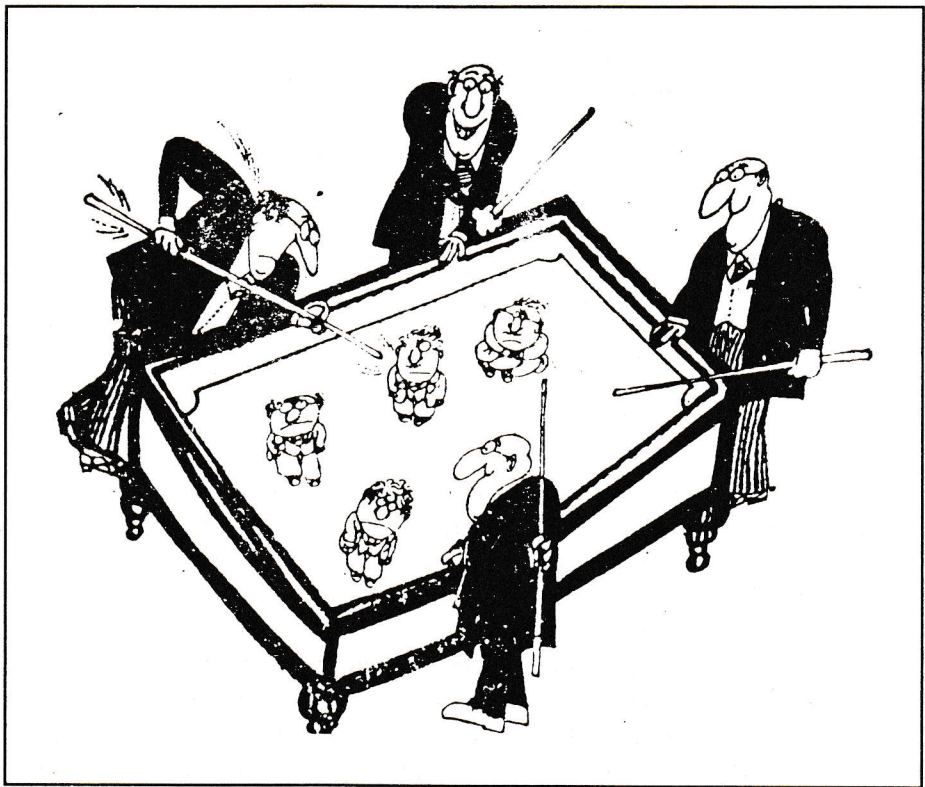
Immer wieder war zu bemerken, daß langwierige Parteidispute die Arbeit des Beirates hemmten, es wurde stundenlang über Parteiinteressen diskutiert. Andererseits kam es vor, daß bei den Verhandlungen für die Volks-

gruppenförderung, die im internationalen Vergleich nicht einmal als lächerlich bezeichnet werden kann, der Vertreter einer Partei gegen eine Erhöhung stimmte. Abgesehen davon, daß der Beirat die Erhöhung zwar beschließen kann, diese aber vom Wohlwollen der Regierung abhängt.

Damit sind wir auch schon beim wohl größten Problem des

die Mitsprache und die Mitbestimmung sind bei uns bis zum heutigen Tag nicht gegeben. Dies kann auch als Grund dafür gesehen werden, daß der Beirat bzw. die Mitarbeiter in diesem, die Sicherung des Bestandes der Volksgruppe, wie sie im Volksgruppengesetz wortwörtlich festgelegt ist, nicht gewährleisten konnte.

Ein Beispiel dafür, wie will-

Volksgruppenbeirates und bei der Sache, die ihn von Seiten der Ungarn in letzter Zeit als äußerst fragwürdig erscheinen ließ, nämlich bei der nicht vorhandenen Entscheidungsgewalt. Bei der konstituierenden Sitzung im Jahre 1979 erläuterte Dr. Kreisky, er sehe im Beirat ein Element der Mitsprache und Mitbestimmung, dies stellte sich aber bald als nicht richtig heraus. Man ließ den Beirat bald spüren, daß er tatsächlich nur als Beirat und damit nur als beratendes Organ zu fungieren habe. Der Beirat hat tatsächlich keinerlei Mitspracherecht und kann nicht mitbestimmen. Ein Vorgang, der in allen Nachbarländern Österreichs natürlich ist, nämlich die Vertretung von Volksgruppen in Landesparlamenten,

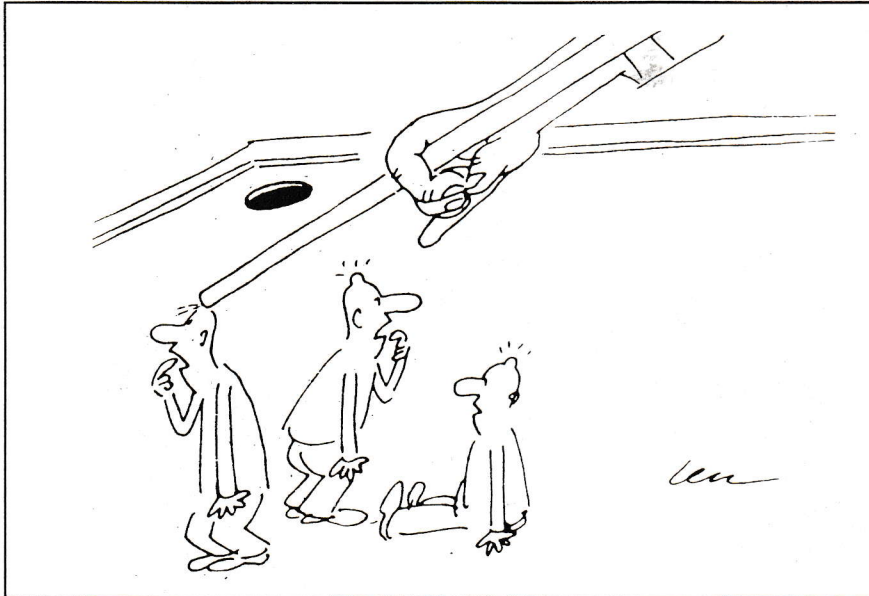
kürlich die Arbeit des Beirates behindert werden kann, stellte die Intervention einer Wiener ungarischen Emigrantenorganisation dar, die zwar beweisbar keinerlei Anspruch auf Repräsentativität erheben kann, durch politische Freunderlwirtschaft jedoch trotzdem den Anspruch auf Sitz und Stimme im Beirat stellte. Diese Intervention fiel genau mit dem Auslaufen der zweiten Funktionsperiode des Beirates zusammen, die damaligen Kanzleramtsminister, die wie alle anderen Minister sonst kaum Zeit für Anliegen der Volksgruppen zu finden vermögen, beriefen zu diesem Thema eine Sitzung ein, bei der aber nur die beiden beteiligten Vereinigungen geladen waren, nicht aber der Beirat. Durch die Ablehnung des

BUKV, dieser Organisation, mit der schon seit Jahren schwere Differenzen bestanden, ohne Nachweis ihrer tatsächlichen Repräsentativität, Sitze im Beirat zu überlassen, wurde von Seiten des Bundeskanzleramtes über ein Jahr lang kein neuer Beirat bestellt,

nem einstimmigen Beschluß des Beirates am 14. März 1990 für dieses Gymnasium, sowie einer Beauftragung des Bundeskanzleramtes, des Geschäftsführers des Beirates, mit dem Einholen einer Stellungnahme von Frau Minister Hawlicek bis zum heutigen Tage

Volksgruppe hätten dienen können, blieben ohne nennenswertes Ergebnis, oder wurden überhaupt ignoriert.

Laut Volksgruppengesetz 1976, Abschnitt II, 3, Abs. (2) dienen die Volksgruppenbeiräte auch zur Beratung der Landesregierung, wenn sie von dieser dazu aufgefordert werden. Man kann es als Überheblichkeit deuten, daß die burgenländischen Landesregierungen es in den 11 Jahren der Tätigkeit des Beirates bisher nie für notwendig erachteten, ihn zur Beratung heranzuziehen, offensichtlich wissen sie ohnehin alles besser. Der Leser dieses Artikels kann sich vielleicht ein besseres Bild darüber machen, ob die Einrichtung "Volksgruppenbeirat" nun tatsächlich ein Organ der Mitbestimmung, oder vielleicht eher ein Wahren des Scheins der

und damit konnte über ein Jahr lang nicht im Interesse der Volksgruppe gearbeitet werden. Außerdem sind einige Bundesminister, vermutlich wegen parteipolitischer Freundschaft bis heute bestrebt, die Wiener Ungarn, von denen aber nur oben genannte Emigrantenorganisation den Einzug in den Beirat anstrebt, in den Beirat zu drängen. Der BUKV mußte dagegen feststellen, daß man sich diese Einbindung der Wiener Ungarn so vorstellte, daß eine damit verdreifachte Zahl an Volksgruppenangehörigen weder durch eine entsprechende Erhöhung der Zahl der Beiratsmitglieder noch durch eine entsprechende Erhöhung der Subventionen berücksichtigt werden sollten.

Ein weiteres Beispiel zur offensichtlichen Geringschätzung des Beirates stellt die Tatsache dar, daß nach einem gemeinsamen Ansuchen des BUKV und des Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću für ein interkulturelles Gymnasium in Oberwart, und nach ei-

keine Reaktion vom Unterrichtsministerium an den Volksgruppenbeirat erfolgte.

Der Beirat beschloß, die gesetzlichen Bestimmungen im Schulwesen einzuhalten, ohne Erfolg. Der Beirat beschloß, die Volksgruppenförderung für die ungarische Volksgruppe anzuhoben, ohne Erfolg. Der Beirat verlangte, das Bundeskanzleramt möge nach Möglichkeiten suchen, um der ungarischen Volksgruppe auch den Genuß der im Staatsvertrag 1955 für Slowenen und Kroaten garantierten Rechte zu ermöglichen, ohne Erfolg. Der Beirat verlangte, die im Volksgruppengesetz 1976 bestimmten topographischen Aufschriften endlich aufzustellen, bisher ohne Erfolg. Der Beirat forderte die Einsetzung von Assistenzlehrkräften an Schulen, an denen laut Gesetz zweisprachiger Unterricht vorgesehen wäre, der Landeshauptmann wies dieses Anliegen zurück. Alle wesentlichen Forderungen, die der Beirat in den letzten Jahren aufstellte, und die dem Erhalt der

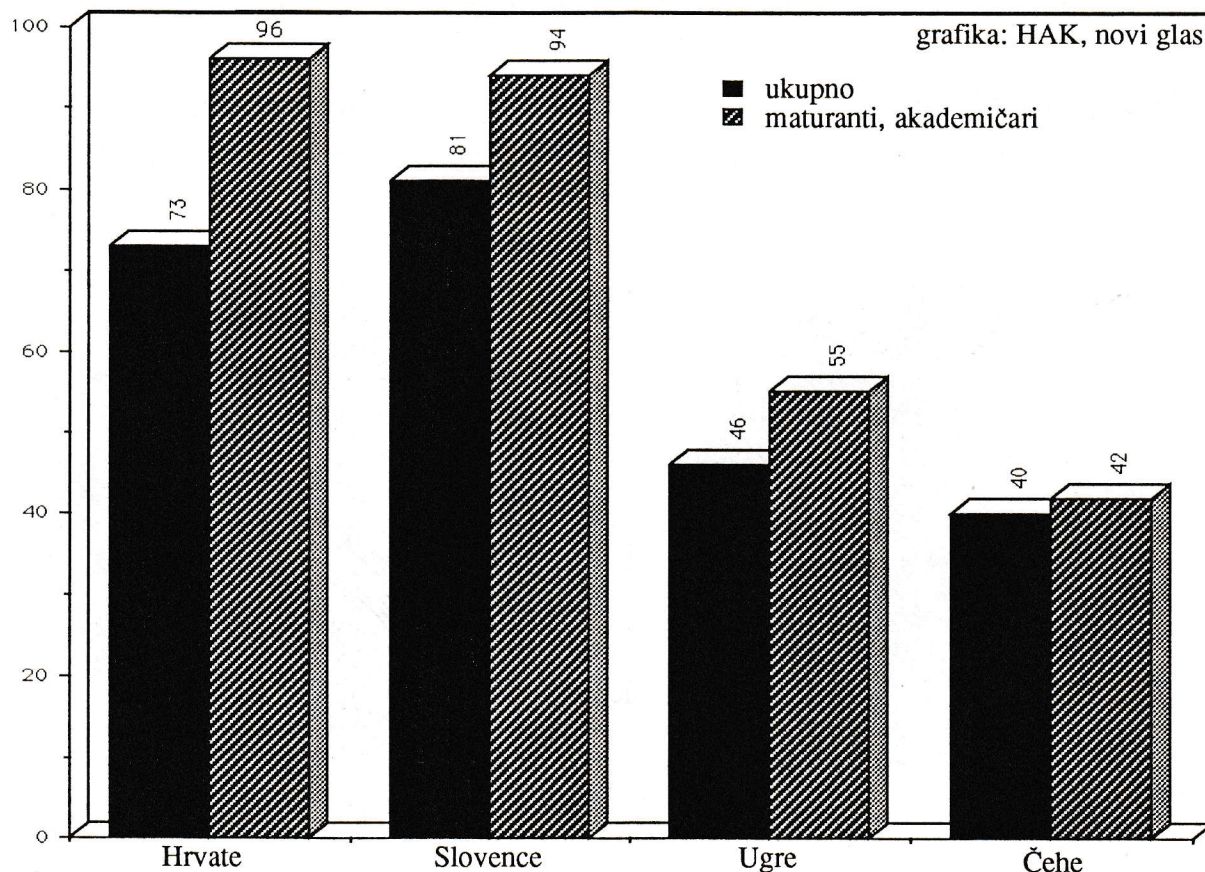
österreichischen Volksgruppenpolitik darstellt. Während in Ländern wie Ungarn und Jugoslawien, von der Schweiz oder Deutschland ganz zu schweigen, Volksgruppenvertreter in den Parlamenten sitzen, ist das höchste Gremium der österreichischen Volksgruppen ein Alibiorgan, das ohne jede Entscheidungsgewalt, ja sogar ohne ein eigenes Budget dasteht (der Vorsitzende, den der Bgld.-Ung. Kulturverein stellt, muß sogar Postgebühren u. ä. aus der Subvention für den Burgenländisch-Ungarischen Kulturverein berappen), dessen Sitzungen in 11 Jahren einmal ein Bundeskanzler und einmal ein Minister beiwohnten, und welches in keiner Weise die Möglichkeit besitzt, tatsächlich den Bestand der Volksgruppe zu sichern. Einzige Konsequenz aus den Erfahrungen mit dem Volksgruppenbeirat kann nur das Anstreben einer parlamentarischen Vertretung der Volksgruppen, sowie eine Art Selbstverwaltung mit entsprechender finanzieller Unterstützung sein.

Školski sistem će zničiti manjine

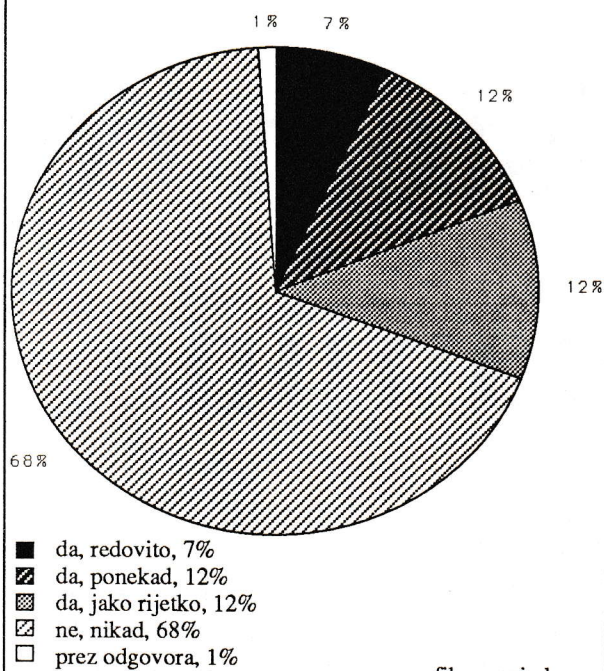
Manjine su malo poznate u Austriji. Bar to je poznato. Poznati institut za istraživanje mišljenj Fessel + GFK je sada na nalog Djelatne zajednice narodnih grup u Beču istraživao, kako malo ili kako dobro su manjine zaista poznate. Rezultati bi morali strašiti manjine, ali još čuda već odgovorne političare i ministarstvo za podučavanje.

Zapravo je analiza potvrdila, ča smo jur dugo znali, ili barem mislili. Javnost u Austriji nas ne pozna, zato se nesmimo čuditi, da nas ne kani podpirati i da ne vidi vridnosti u obdržanju narodnih grup. Interesantni su ali detalji ove analize. Kod svakoga pitanja se je

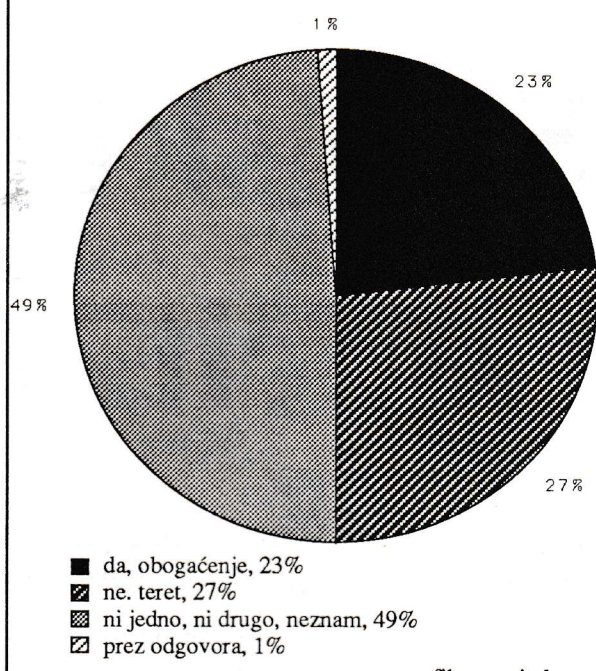
Ke narodne grupe, mislite, imamo u Austriji ?

**Ste imali jur kontakta s ljudi iz
neke narodne grupe? total**

**Su manjine obogaćenje
za Austriju? total**

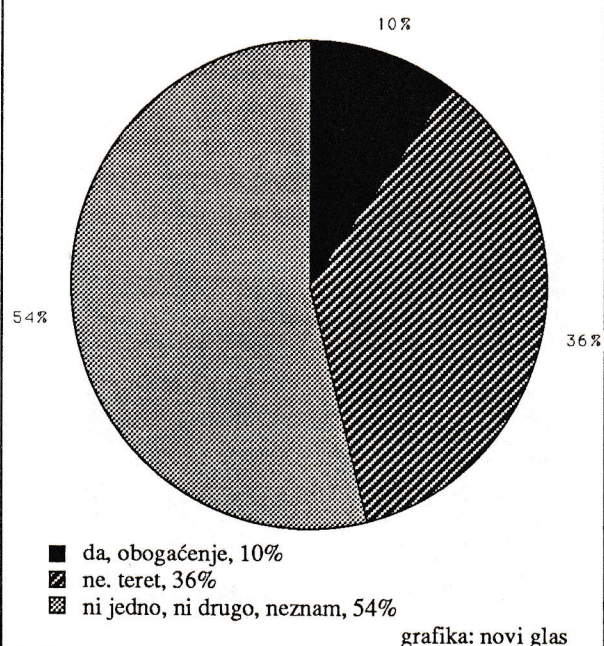

ispostavilo, da više obrazovani ljudi već znaju o narodni manjina i da su već pripravniji podupirati manjine - zato, kad već nego drugi mislu da su manjine obogaćenje za Austriju. Ispostavilo se je i to,

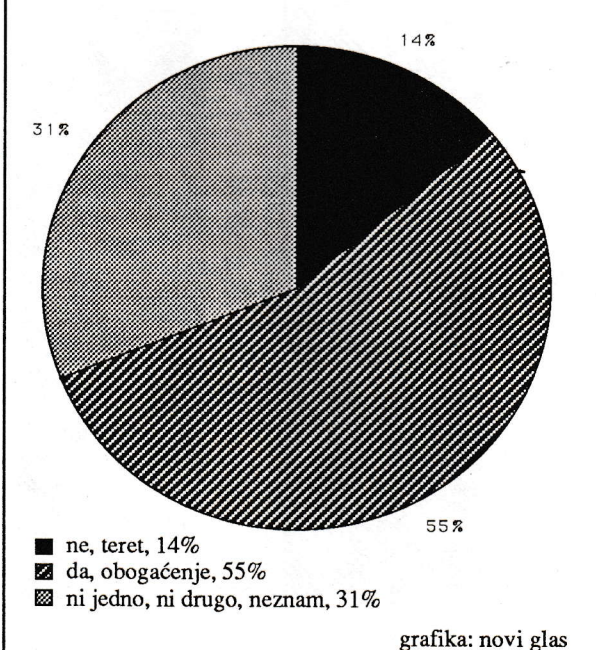
da mladi ljudi manje znaju o manjina. Korelacija med obrazovanjem i akceptancom narodnih grup bi morala zbuditi i pedagoge. Austrija se je naime u Državnom ugovoru zadužila, da će obdržati

svoje manjine. Ali nije dost, ako to stoji na papiru, tomu, da se ispuni zakon, je potribna i volja naroda, državljanov. Po pravno teoretski principi valja zakon samo onda, ako ga i narod kako-tako

**Su manjine obogaćenje
za Austriju? pod 19 ljet**

**Su manjine obogaćenje
za Austriju? akademičari, ma-
turanti**

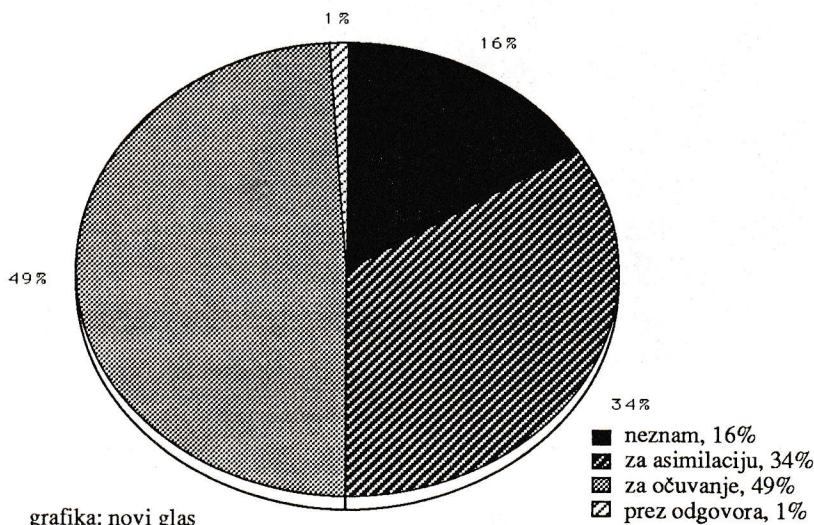
akceptira. Ako ada većina naroda već ne akceptira neki zakon, onda dugoročno već nije za držati - to je bar u demokraciji logično. Kod člana 7 Državnoga ugovora je to ipak drugačije, ar to je intencionalni ugovor. Kako ozbiljno Austrijanci zamu internacionalne ugovore kaže opet diskusija o neutralnosti, ka za većinu već nije tako važna, da bi odustali od pristupa k Europskoj zajednici zbog neutralnosti. No, a najbolji primjer za to, kako važne su internacionalne pogodine za Austriju, kaže konačno i "ispunjenje" samoga člana 7.

Ipak je važno, da se mladi na jur u škola upozna s narodnim grupama i s bogatstvom već-kulturnosti za Austriju. Samo tako bi se moglo prepričiti, da mladi ljudi, i ti, ki nisu išli duglje od 9 ljet u školu, uopće ništ nezna ju o svoji sugrađani-manjici.

Istraživanje su načinili po cijeloj Austriji, sve skupa su pitali 940 ljudi. Zbog relativno niskoga - ali za ovakova istraživanja običnoga - broja ispitanih su moguće određene falinge (± nekoliko procentov), ali ipak su tendencije jasne. Po analizi su Slovenci najpoznatija manjina s 81%, veljek zanjimi slijedu Hrvati s 73%. Ugri i Čehe pozna čuda manje ljudi, naime 46% odnosno 40%. Mladi ljudi znaju uglavnom manje o narodni grupa, interesantno je i to, da 60-ljetni znaju relativno bolje nego mladji o Čehi i Ugri. Skoro 100% svih maturantov i akademičarov zna o Hrvati i o Slovenci, kod ove grupe su Hrvati još poznatiji od Slovencev - u razliku od drugih manje obrazovanih, kade su Slovenci za 10% poznatiji od Hrvatov. Samo peti dio (23%) ispitanih vidi u narodni grupa obogaćenje, četvrti dio (27%) je gleda kot opterećenje i kvar. Oko polovica stanovništva (49%) se nezna odlučiti ni za jedno ni za drugo. Opet je zanimljivo, da maturanti čuda pozitivnije gledaju narod-

Ste zato, da manjine očuvaju svoju kulturu, ili da se asimiliraju?

total

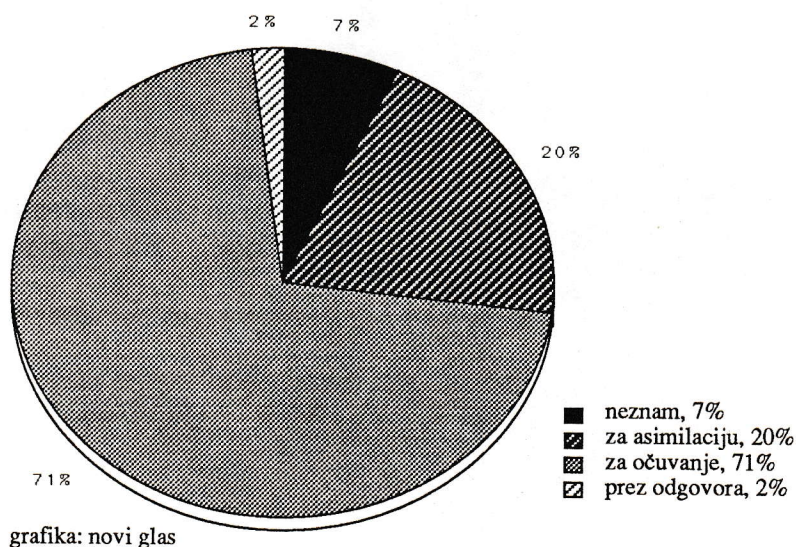
ne grupa (55% obogaćenje), dokle med neučni djelači samo 7% gleda manjine za obogaćenje.

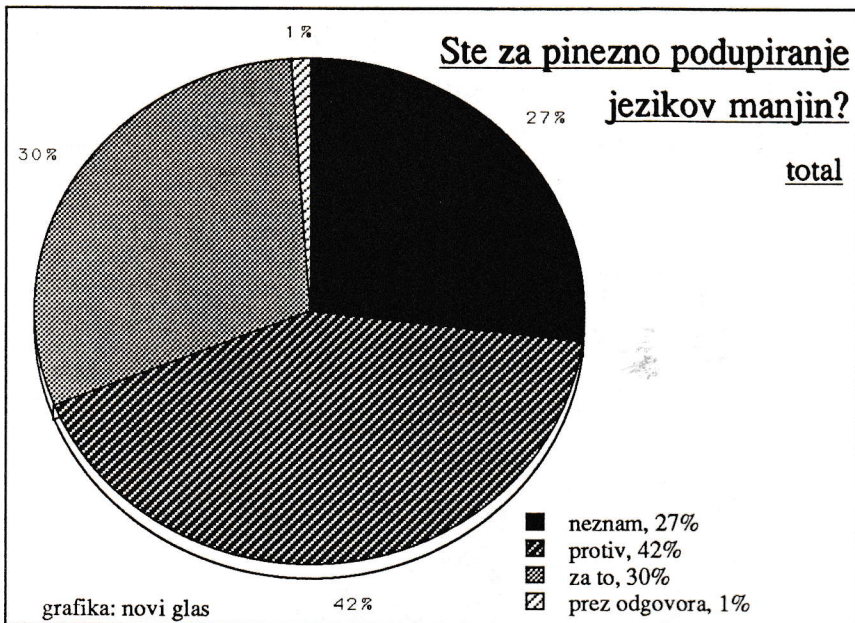
Polovica ispitanih (49%) je za to, da manjine očuvaju svoj identitet i svoju kulturu, treći dio Austrijancv (34%) kani, da se manjine asimiliraju "na način življenja Austrijancev" - ča-god je tim i mišljeno. Najveć razumivanja za manjine imaju opet maturanti i akademičari (71%) kot i slobodni poduzetniki (70%). Intersantno je i mišljenje ljudi, ako

ide za pineze. Na pitanje, da li neka javnost podupira učinju jezikov narodnih manjin je samo 30% za financijelnu pomoć, relativna većina od 42% nekani dat ništa. I pri ovom pitanju su više obrazovani već za manjine (50%), ali slobodni poduzetniki već nisu jako za manjinu ako ide za pineze. Samo 23% od njih kani dati i pineze. Mladina i ljudi, ki imaju samo osnovnu školu su isto protiv podupiranja. Uzrok za ovo relativno negativno držanje mladine zna biti

Ste zato, da manjine očuvaju svoju kulturu, ili da se asimiliraju?

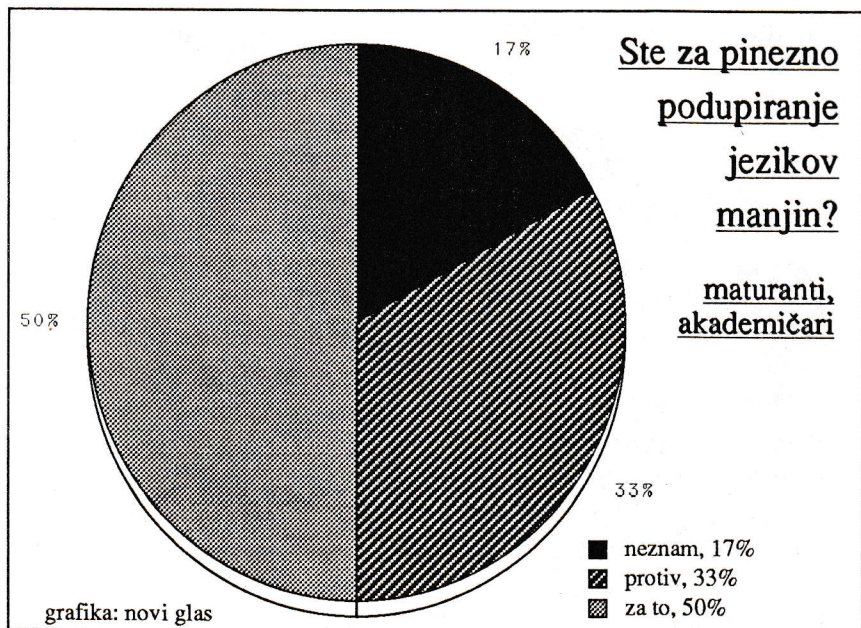
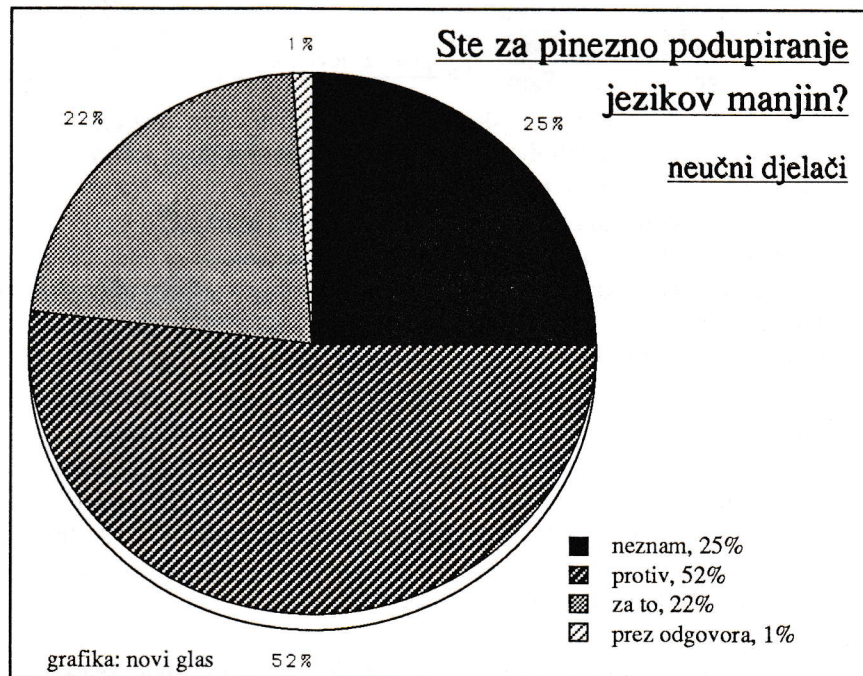
maturanti, akademičari

i u javnosti. Spodobna kot u školi je naime i situacijau javnosti, u javni medija. O manjina se ništa ne piše, o nji se ništa ne govori, nje triba samo ignorirati. Manjine su se morale desetljeća boriti za svoj program na radiju, za svoj program na televiziji, za službeni jezik i mnogo drugo. One su znale, da ćedu izumriti, ako javnosti ne pokažu, da imaju i one pravo na život, da i one smu razviti svoju kulturu i svoj identitet, i - da je koncem konca dužnost cijele Republike, da se skrbi za sve svoje, ada i za manjine. Samo da manjine same ne moru informi-

sigurno i ta činjenica, da ima mladina relativno malo privatnoga kontakta s manjinami. K tomu dodatno je i situacija u škola takova, da školske knjige uopće ne pišu o manjina, odnosno da dijelom širu krive informacije o nji. Tako su skoro sve povijesne knjige prez ikakove riči o manjina, a u zemljopisu se dica uču - u najboljem slučaju 5 do 7 redov o austrijski narodni grupa. Ispitivanje je dobro pokazalo posljedice ove krive školske politike. Ili morebit da nije kriva politika sa strani odgovornih. Morebit da im je studija dokazala uspjehe njeve nasilne asimilacije u škola

rati cijelu Austriju o manjina, manjine ne moru privatnimi inicijativami sve to udjelati, ča je država zamudila. Ako svi skupa plaćamo informativne kampanje protiv aida, ako plaćamo kampanje za sigurnost u prometu, ako plaćamo stotisuć različnih informativnih brožurov, onda bi bilo samo logično, da svi skupa plaćamo i informativne akcije o manjina, svejedno je li je to u obliku dnevnih emisjov na radiju i televiziji, u poštenom podupiranju manjinske štampe i društav, u priznanju ravnopravnosti jezikov ili na bilo kakov način.

Ne kanimo situaciju kot u Kоруškoj

Mag. Elfrida Krizmanić, rođena u Željeznu - ona porijeklom nije Hrvatica - se je u Dolnjoj Pulji kod muža učila hrvatski. U toku prošle periode parlamenta ju je Socijalistička stranka nominirala u parlament. Elfrida Krizmanić je vicenačelnica veleopćine Frakanava - Dolnja Pulja i član Prezidija socijalističkih mandatarov hrvatskih i mišanojezičnih općin. Manfred Čenar se je razgovarao s mandataricom Krizmanić o manjinskoj politici.

novi glas: Vi ste od vaše stranke određeni za govoračicu manjin. Za sve manjine ke živu u Austriji ili samo za Gradišćanske Hrvate?

Krizmanić: Da, za sve manjine. Iz Gradišća je bilo na svaki način predviđeno, da ću se s manjinami baviti, zato kad u klubu u Beču dosada uopće nigdor nije bio određen za manjine, ne samo za Hrvate, nego uopće za nijednu manjinu.

novi glas: Kako ste Vi do toga došli? Vas je partija odredila, ili ste Vi rekli, da Vas to zanima?

Krizmanić: Da, rekla sam, da me to interesira. U parlamentu

zadilu mandatare u pojedine odbore. Človik ne dojde svenek tamo, kamo kani, kad mjesto nije slobodno. Za manjine nije sepe-ratnoga odbora, nego to spade u odbor za ustavna pitanja, a onde je jur mnogo drugih mandatarov. Ja sam jur od početka rekla, da mene sve zanima ča se tiče manjin.

novi glas: Ima Socijalistička stranka kakov program u vezi s manjinami?

Krizmanić: Ča sam dosada vidila nije konkretnoga, detaljnoga programa. Ali u stranačkom programu je glavna linija manjinske politike ocrtana. To znači čuvanje, potpomaganje i podupiranje manjin. Sve se mora za

manjine poduzeti, ča je za nje potribno da moru živiti, ali ne kao u muzeju, zato kad je to bogatstvo.

novi glas: Za političara je važno da ima kakov kontakt sa svojom bazom, to znači s manjinom. Ki je Vaš razgovorni partner? Je to neko društvo ili je to "mali človik na cesti"?

Krizmanić: Dosada je bilo jako malo aktivnosti u parlamentu. Jedino ča je bilo, kad se je za manjine pominalo, je bio školski zakon za manjine.

novi glas: Spomenuli ste školski zakon. Ste Vi o tom u parlamentu nešto diskutirali?

Krizmanić: Da, u odboru se je zato pominalo. To je bio uzrok, zač sam ja našu frakciju u odboru za podučavanje pozvala doli u Gradišće, u naš kotar, da pogledaju kako je kod nas. Čemo reći, kako je u Kоруškoj, to nije za nas važno. Ča je bilo za nas važno je, da su onde rekli da kanu po cijeloj Austriji isto kao u Kоруškoj. To je to ča mi ne kanimo, ča mi ne moremo

pravati. Ja mislim, to je bio uzrok, zač su bili konačno protiv toga. Za Korušku su zaključili ta zakon, ali ustavni školski zakon za cijelu Austriju ipak nisu zaključili.

novi glas: Će se u novom parlamentu zaključiti ta zakon?

Krizmanić: Vidi-la sam predlog kancelarstva u ustavnom odboru, kade ja nisam član. To je jako slabo, ar je samo to nutri, ĉa je u Državnom ugovoru. To znaĉi, Ugri nisu spomenuti. Tako kot u Koruškoj mi to ne kani-mo imati, kad su odnosi drugaĉji. Ali jedno je nutri, a to smo zaključili ne u manjinskom školskom zakonu, nego u noveli k zakonu o ur-edbi školstva: Ako je već od pet prijavov, onda je hrvatski ili slovenski slobodan predmet po cijeloj Austriji.

novi glas: Savezno kancelarstvo je predložilo ključ podiljenjamjest u narodnom savjetu. Nadstranaĉka društva nisu sporazumna, zato kad su Djelatna zajednica komunalnih političarov Narodne stranke (DZ) i Prezidij socijalistiĉkih mandatarov u toj polovici, ka je predvidjena za nadstranaĉka društva...

Krizmanić: Zato kad su ova društva utemeljena na društvenoj bazi, imaju pravo na takov status.

novi glas: Argumentacija protiv mišljenja kancelarstva je ta, da su ĉlani Prezidija u isto vrijeme i funkcionari socijalistiĉke stranke, a to znaĉi da su ljudi u stranki i u Prezidiju isti, i zastupaju istu liniju....

Krizmanić: Da, ali kad je to organizacija na društvenoj bazi. I ustavna služba u kancelarstvu je to tako odlučila. A to valja.

ljudi skupa živu, da svaki more držati svoj indentitet, da ima sve mogućnosti, ali ne separiranje - iz toga dojdou samo konflikti. Konflikti, ke mi hvala Bogu nimamo.

novi glas:

Mislim, da to nije toĉno tako, jer u tom programu se ĉuda govori i piše o "interkulturalnosti". To je sada "in". KUGA organizira o tom ljetnu akademiju. Kako Vi kot pedagog, učiteljica gledate interkulturalnost u Gradišću? Kako bi mogao interkulturalni odgoj u Gradišću izgledati?

Krizmanić: Ja bi rekla, da je to ono ĉa mi zaista pravamo. U Švicarskoj je moguće, da se svi uĉu nimški, francuski i talijanski. Zaĉ bi nebi bilo mo-

novi glas: Vi ne vidite nikakovu nepravidičnost u toj odluki?

Krizmanić: Ne, zaĉ?

novi glas: Zeleni su u jeseni štartali novu inicijativu, kako bi bolje pridobili manjine za se, i su naĉinili nove strukture za manjine, takozvanu 10 zemlju itd. Kako Vi to gledate? Kako će Socijalistiĉka stranka reagirati na to?

Krizmanić: Ta 10. zemlja, to je ĉa, ĉa se meni ne vidi, ar to misli razdiljenje. Diljenje kod nas nije potrebno. Ća je važno je, da

guće i kod nas, da bi se svi uĉili ne samo nimški nego i hrvatski i ugarski. Sada neĉemo gledati na manjinsku politiku, ali tako nešto bi bilo potrebno svagdir uz granicu. Zaĉ u Koruškoj ne uĉiti slovenski i talijanski. Zaĉ u Dolnjoj Austriji ne ĉeski. To bi moralo biti moguće. To ali ništa nima posla s manjinskom politikom, to je interkulturalna uĉnja.....

novi glas: To ali visi skupa s manjinom.

Krizmanić: Da, sigurno. Ali to je interkulturalna naobrazba. A to

bi bilo potrebno. To je sigurno bolje nego ako se ekskluzivno gleda: Mi smo Hrvati, mi kanimo samo hrvatsko, a nimško samo onda, kad je potrebno, nego zaistinu razumivanje za sve.

novi glas: HAK je suradivao, na poziv Zelenih, pri sastavljenju manjinskoga programa unutar Zelene Alternative. Sa strane Prezidija, odnosno njegovoga sekretara Steiera, je došla izjava za štampu kade veli, da je HAK poslao sada partijsko-političko društvo, i to filijala Zelene Alternative (ZAL). Kako Vi to gledate?

Krizmanić: Tu izjavu nisam čula niti štala. To neznam.

novi glas: Vi ste po odobranju Terezije Stoišić za kandidatku Zelenih izjavili: "Mi Gradišćanski Hrvati se ne kanimo ništa dati zapovijadati od Bečanov." Kako ste to mislili?

Krizmanić: To je bilo tako: mi ćemo sigurno znati probleme riješiti, mi ćemo sigurno bolje najti put, nego ta, ki najveći dio svojega života nije bio ovde u Gradišću. Ja sam se pitala je li bi Terezija Stoišić ili Marijana Grandić tako dobro znali nimški, ako ne bi bile morale pojtiti u nimške škole. Morebit je to bio uzrok. Je li bi bile zaistinu tako strašno za hrvatsko, ako bi imale poteškoće s jezikom. Dobro je da su. Ali ja sam to vidila s druge strani. Ako bi bile išle te divičice u hrvatske škole, kako su prije bile - sad su drugačije, a to moramo zeti u obzir - ne bi znale tako dobro nimški i bi imale poteškoće u škola. Kad sam počela podučavati, su hrvatska dica do tretoga razreda imali strašne poteškoće i nije bilo moguće dostati je u hrvatsko podučavanje...

novi glas: Kade postoju sada kakove veze sa citiranom izjavom? Ja sam ju tako razumio, da se Gradišćanski Hrvati u Beču nesmu

mišati u manjinsku politiku...

Krizmanić: Ne, to je nespo-razum. To ide zato ar ćedu oni tanaće davati, ki problematiku drugačije vidu. Iz Beča gledano je sve drugačije.

novi glas: To more biti. Ali Terezija Stoišić je "pendler" kot ćuda drugih naših Hrvatov ki djelaju i živu kroz tajedan u Beču...

Krizmanić: To je bilo morebit u prvom hipcu malo radikalno, ali istina je, da oni ki su imali u školi puno poteškoć, nisu kanili biti Hrvati. Ćim je viši standard obrazovanja s tim već su pripravniji biti Hrvati, kad razumu vridnost. Ća je naša zadaća: Ljudem reći, da je važno, da se s dicom pominaju po hrvatsku i da je pošalju u hrvatsko podučavanje. Ne reći, ti pravaš znati samo nimški. Ako nam se to ne ugodu od početka, onda je sve zaman. Onda znaju škole biti kako ćedu. Od ditinstva se mora početi. Pri diskusiji kod simpozija u sveučilišću (simpozij Visokoškolarstva i HAK-a na temu obrazovni jezik - materinski jezik, 29 - 31. III.1990, nap. uredn.) je rekla Marijana Grandić: "kako se ja pominam s mojim ditetom, je moj privatni posao, ali u školi kanim da se uči hrvatski". To nije istina, ar onda to već nije materinski jezik. Mi moramo skrbiti, da svi ljudi - a ne samo ti ki studiraju - znaju ća je to za vridnost.

novi glas: To ali znači da se u škola mora podučavati i svist...

Krizmanić: Sigurno. I u ćuvarnica ali i doma kod stana. Na primjer hrvatska gimnazija, ja mislim, kod nas ne bi funkcionirala, ar ki će poslati dite u internat? U pitanju takozvane "interkulturalne gimnazije" ide zato, da Borta dostane gimnaziju. To su otvoreno tako rekli. Ja razumim da kani Borta imati gimnaziju. Ako Borta

ima gimnaziju je gimnazija u Gornji Šica kraj. A hrvatski, ugarski i interkulturalnost su zgovori zato, da kanu gimnaziju. Ki će poslati dite iz željezanskoga kotara u Bortu kad ima gimnaziju u Željeznu? Važno za nas recimo je "panonska gimnazija" to znači da je u svakom kotaru mogućnost učiti hrvatski kot obavezni predmet. Ne samo u gimnaziji nego i u glavnoj školi. To je važno, zato se moramo skrbiti. Za posebnu hrvatsku gimnaziju ne odgovara geografična situacija Gradišća. Hrvatsko podučavanje je jur moguće polag novele zakona o organizaciji školstva, iako samo kot slobodni predmet. Tako nešto je potrebno, iako ne odgovara točno Državnom ugovoru, ali za nas bi bilo bolje.

novi glas: U septembru će se upeljati novi zakon za ćuvarnice u Gradišću. U 22 općina mora biti odgoj dvojezičan. Ali poznato je, da u nekoliko općina odgojiteljice ne vladaju dovoljno hrvatskim jezikom...

Krizmanić: Zato je predvidjeno da moraju za te 6 ure dostati Hrvaticu. Kako to službenopravno izgleda, neznam, s tim se nisam bavila, ali predvidjeno je, i tako će morat biti, to se razumi po sebi. Ja se bojim samo toga, da će se onde kade je sad već hrvatskoga, podučavanje smanjiti na te 6 ure, ke mi nismo kanili imati. Za mene je jur sada skoro preveć nimškoga jezika kod nas u škola.

novi glas: 7. oktobra su izbori. Kako vidite Vaše šanse dojtiti opet u parlamentat?

Krizmanić: Ja sam na tretom mjestu u Gradišću i mi smo imali u Gradišću 3 temeljne mandate i jedan mandat ostalih glasov. Ako ne dojde do neočekivano velikoga zgubitka socijalističke stranke, sam u parlamentu.

novi glas: Hvala lipa.

Koliko smo, to smo...

- iseljeničtvo ili manjina?

Terminološka zbrka ili jesu li nacionalne manjine ekvivalent sintagme "hrvatsko iseljeničtvo"? Ova tema se je u zadnjem času pojavila u Staroj domovini u toku političkih promjenov. Sveuč. doc. dr. Alojz Jembrih iz Ljubljane je izdjelao slijedeću analizu za novi glas.

Ovakovo nam se pitanje nameće ako pročitamo predgovor, pravila (6. točaka) i programske odrednice i ciljeve (12. točka) novoosnovane Sekcije Društva književnika hrvatske i Hrvatskog centra P.E.N-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeničtvu (osnovane lipnja 1989. u Zagrebu).

No prije nego distinktivno-semantički suprotstavimo sintagme "nacionalna manjina" i "hrvatsko iseljeničtvo", zadržimo se ukratko na početku predgovora i pravilima spomenute Sekcije. U predgovoru naime čitamo: "*Više desetljeća ignoriran je gotovo svaki stručan, cjelovit, kompetentan, otvoren i kontinuiran uvid i govor o sudbini hrvatske književnosti izvandomovinske provenijencije. Predugo vrijeme, počesto i pogla-*

vito označeno neknjiževnim i neznanstvenim - ideološkim opterećenostima, rezultiralo je presudnim i stoga nužno površnim i osakaćenim "vrijednosnim" kriterijima u pristupu fenomenu hrvatske književnosti i književnoznanstvene riječi koja se desetljećima u zavidnim obrisima i rađa i uzgaja i osmišljava izvan domovine, duž brojnih meridija i paralela od Sjeverne do Južne Amerike, od Kanade do Australije, od Gradišća do Molise, itd". (str. 5)

U intencijskom pozitivnom diskursu autora uočavamo jednu kontradiktornost. Nju će svaki poznavalac problematike nacionalnih manjina (gradišćansko-hrvatske u Austriji, Slovačkoj i Mađarskoj) također uočiti, pa već iz te kontradiktornosti proizlazi i

semantička razlikovna relacija manjina - iseljeničtvo.

Prije svega zadržimo se kod hrvatske nacionalne manjine u Gradišću/Austrija; spomenimo da Gradišćanski Hrvati izbjegavaju riječ manjina. Umjesto nje rabe narodna grupa (Volksgruppe).

Nikako se na Gradišćanske Hrvate ne može odnositi konstatacija da se hrvatska književnost i književnoznanstvena riječ kod njih (Grad. Hrvati) "desetljećima u zavidnim obrisima i rađa i uzgaja i osmišljava". U povijesti Gradišćanskih Hrvata poznato je da su svoju prvu tiskanu knjigu na narodnom gradišćanskohrvatskom jeziku dobili 1609. i drugu 1611, bile su to Mekinićeve "Duševne pesne" (vidi i novi glas 2/90, nap. ured.) Njima je bila namijenjena i Brencijeva Postilla tiskana u Regensburgu 1568, koju su preveli Stipan Konzul Istranin i Antun Dalmata). Književnost Gradišćanskih Hrvata postižava svoju renesansu u 18. i 19. stoljeću bez obzira kako ju tko kvalificira u klasifikacijsko-konfesionalnom smislu.

Prema tome kada je riječ o kulturi, književnosti i jeziku Gradišćanskih Hrvata u Austriji, Slovačkoj i Mađarskoj, onda se tu radi o višestoljetnom trajanju a ne desetljeću. Tom činjenicom potvrđuje se izuzeće termina "iseljeništvu" koji je novijeg datuma (do nedavno je taj termin bio "emigracija"- produkt socijalrealizma s negativnim konotacijama u političkom smislu). I slijedeći dio

teksta u predgovoru Sekcije, s obzirom na nacionalne manjine, zbunjuje:

(...) Sudeći već po raspravi na konstituirajućoj sjednici Sekcija će u suradnji sa slavističkim katedrama i društvima u domovini i svijetu, s kulturnim centrima u inozemstvu i iseljeničkim društvima i ustanovama koje njeguju kulturne djelatnosti, stranim znanstvenim društvima i ustanovama i nakladnicima koji se bave djelatnošću nacionalnih manjina i centrima PEN-a zemalja u kojima žive

hrvatski iseljenici i njihovi potomci, kao i s kulturnim djelatnicima u hrvatskom iseljeništvu imati, na sreću zaista mnogo posla "(..., str. 6-7).

U ovom su diskursu spomenute nacionalne manjine. Postavlja se pitanje, da li se djelatnošću Gradišćanskih Hrvata bave "nakladnici" (izdavači knjiga)?

Čini nam se da su novoosnovanoj Sekciji pri Hrvatskom PEN-u

nepoznate dosadašnje veze i potvrditi koji također idu u prilog činjenici da Gradišćanski Hrvati (kao nacionalna manjina) ne podliježu pod termin "iseljeništvu"!

Spomenimo samo neke ostvarene projekte: Hrvatski akademski klub (HAK) u Beču organizirao je 26. i 27. XI. 1973. znanstveni simpozij "Symposion Croaticum" - Gradišćanski Hrvati. Bila je to "uopće prva znanstvena pri-

SKLAD

SMOTRA ZA PROMICANJE GLAZBENE UMJETNOSTI

(PRIJE »GLAZBENI VJESNIK« I »HRVATSKA NARODNA PJESMA«)

GOD. I.

U ZAGREBU, RUJAN-LISTOPAD 1932

BROJ 5

SKLAD i gradišćanski Hrvati

I. — Prošlo je već preko godinu dana od onda, kad su se u prostorijama zadruge SKLAD prvi put sastali ugledni kulturni radnici i prosvjetni organizatori u svrhu, da smišljeno i po planu pomognu gradišćanskim Hrvatima očuvati hrvatsku kulturnu individualnost. Plod njihovog nastojanja jest: Društvo prijatelja gradišćanskih Hrvata.

I po pravilima i prema izjavama Društvenih predstavnika treba tokom godine 1933. u Gradišću (Burgenland), u Zagrebu, a i po svim mjestima, gdje se osjeća kulturna solidarnost s gradišćanskim Hrvatima, prirediti smotre i izložbe autohtone hrvatske kulture — dakle i one, koja se je očuvala u Gradišću, kao i ove, koja se je razvila u krajevima, odakle su se gradišćanski Hrvati prije 400 godina preselili na austro-mađarsku granicu.

Ali što je to *autohtona* ili samonikla narodna kultura?

To su sva ona kulturna dobra, što ih je kroz tisućljeća stvarao i još ih svudilj stvara *narod* kao duhovna cjelina svojom *kollektivnom dušom* — vjeran tradiciji i prirodnom instinktu. Najčišća emanacija autohtone narodne kulture jest: narodna nošnja, popijevke, igre, običaji, t. j. sve ono, čime se u temeljima razlikuje jedan narod od drugoga.

Ovo je važno, jer se *objektivno* pravo na opstanak (*raison d'être*) jednoga naroda i mjeri po tom, koliko specifičnih vrednota unosi u ljudsku zajednicu.

Imaju li dakle gradišćanski Hrvati i objektivno pravo na opstanak?

U prošlosti su imali. Treba samo usporediti gradišćansku popijevku »Oj Jelena, Jelena« s glavnim motivom za »Londonsku simfoniju« od Haydena, pa da se ocijeni njihov utjecaj. Slično je s Beethovenovom »Šestom simfonijom«, u kojoj je kao motiv obrađena melodija »Kiša pada, trava raste«. A ta se popijevka podjednako pjeva nedaleko Beča (gdje ju je slušao Beethoven) kao i u našim krajevima.

Sad nastaje drugo pitanje: Ima li i danas kod gradišćanskih Hrvata takvih elemenata, koji određuju njihovu kulturnu individualnost?

A onda treće: Je li ta kulturna individualnost gradišć. Hrvata identična s našom u staroj domovini?

Na dobro organiziranoj smotri i izložbi autohtone narodne kulture to bi se moglo konstatirati, t. j. na takvoj smotri bi dobili odgovor na oba pitanja.

Na primjer: Jedan gradišćanski seljački pjevački zbor odpjeval bi bez nota i bez zborovođe koju narodnu popijevku (recimo: svatovski ili žetelačku), a odmah poslije toga odpjeval bi istu, jednaku ili sličnu

popijevku koji naš zbor u narodnoj nošnji i iz onoga kraja, odakle su se gradišćanski Hrvati doselili.

Tim bi bio pružen kolosalni etnološki dokaz, ili da je dotična pjesma (a takvih ima mnogo) stara preko 400 godina, ili — ako je takva popijevka novija — da gradišćanski Hrvati imaju i danas s našim starosjediocima istu kolektivnu dušu.

Za sad je to sve *questio facti*, i to ne samo na području glazbenom, nego i obzirom na nošnju, jezik, običaje, privatni, pravni i socijalni život.

Na to pitanje treba odgovoriti, i to što prije. Odgovor je za nas subjektivno to prešnji i tim lakši, jer je — pozitivan.

Ali treba se primiti posla. Tu su zainteresirani ne samo etnolozi i historičari, nego i umjetnici i ekonomisti, filolozi i pravnici, — jednom riječi: svi kulturni radnici hrvatski i njihove asocijacije.

Ali — ne varajmo se — ne radi se tu samo o znanstvenom radu, samo o konstatiranju činjenica, dakle o *statici*, t. j. o odnosu gradišćanskih Hrvata prema kulturnom stanju Hrvata u staroj domovini. Važnija je *dinamika*, napose naša akcija, da se kulturna individualnost gradišćanskih Hrvata *skladno* i solidarno s našom i dalje izgrađuje tako, da se u ljudskoj zajednici osjeti i primijeti.

Iz SKLAD-a je potekla inicijativa za takvu akciju; organizacija hrvatskih pjevača u Savezu pripravna je obaviti glavni posao; u tu svrhu stvoreno Društvo prijatelja gradišćanskih Hrvata vodi uspješnu propagandu, — sad je red na kulturnim radnicima kod nas i na Hrvatskom kulturnom društvu u Gradišću, dotično i na ostalim gradišćanskim Hrvatima.

I kod jednih i kod drugih odlučno je uvjerenje, kojim odgovaraju na pitanje: Što je za kulturnu individualnost (dotično za narodnost) važnije i kao obilježje sigurnije, da li neposredne emanacije kolektivne narodne duše, ili umjetne tvorevine profesionalnih stručnjaka.

Po našem mišljenju *narodno* djelo uopće može nastati samo interpretiranjem kolektivne narodne duše dotično formuliranjem njezinih nastojanja i formiranjem njezinih snaga. A kolektivnu dušu mogu imati samo seljaci, samo ljudi, koji žive u prirodi.

Gradišćanski Hrvati održat će se dakle tako dugo, dok se održi njihovo seljaštvo, a s njime i — tradicija.

Neposredni kontakt gradišćanskih hrvatskih seljaka s našima osvježilo bi im tradiciju i omogućilo im kolektivni duševni život.

Radi toga: spremna smotra i izložba autohtone narodne kulture neophodno je potrebna.

Gradišćanska matineja 4. XII.

Društvo prijatelja gradišćanskih Hrvata ide sigurnim korakom napred. Dne 11. rujna je osnovano, a već 4. prosinca nastupa samostalno u javnosti, i to s tako ukusnim programom, da je i najbiranija publika u pretencioznoj dvorani Hrvatskoga Glazbenoga Zavoda bila skladnošću iznenađena. Svi su našli više, nego što su tražili.

Matineju je otvorio predsjednik Rudolf Herceg¹ ovim govorom:

Milostivo gospode, ugledna gospodo i mladi prijatelji!

Ovu matineju priredismo kao ispit i početak ankete o pitanju, ima li naše društvo uopće rezona; da li se isplati angažirati milijun Hrvata u matiči zemlji, da se očuva kulturna individualnost gradišćanskih Hrvata, kojih ima neko 40—50.000? ... U konsekvenci to pitanje moglo bi glasniti i ovako: Imaju li uopće gradišćanski Hrvati objektivno pravo na opstanak?

Nisam romantičar, pa zato odgovaram kruto, kao što je krut i život sam:

Objektivno pravo na opstanak ima svaki narod — bio velik sa 100 milijuna ili malen kao mi, pa i njegov ogranak, kao što su gradišćanski Hrvati — ako u ljudsku zajednicu unosi specifičnih vrednota autohtone svoje kulture, ako i duševno producira bar toliko, koliko konsumira, t. j. ako je njegova kulturna bilanca aktivna, dotično usklađena.

Koliko su tim uvjetima udovoljili gradišćanski Hrvati, vidjet ćemo iz izvedaba na ovoj matineji, makar je tu tek tisući dio onih vrednota, koje su u autohtonoj kulturi zajedničke gradišćanskim Hrvatima i nama. Tu će se nepobitno dokazati, da je njihov obol — što se tiče prošlosti i sadašnjosti — znatan.

Ali kakva je budućnost?

Na to odgovaram s onim, o čem sam se sam prošloga ljeta uvjerio u Gradišću.

Gradišćanski Hrvati bit će i dalje sposobni stvarati originalna kulturna dobra, ako uspostave duševni kontakt s nama i sa seljaštvom u staroj domovini te tim osvježavaju svoju tradiciju, t. j. ako o s j e t e naše simpatije.

Stoga otvarajući ovu matineju i pozdravljajući članove i goste konstatiram:

Čim gradišćanski Hrvati osjete naše simpatije na djelu, njihova će se kolektivna duša restaurirati, oni će se — snagom, koju ulijeva ponos na vlastiti karakter — ispristiti i svemu svijetu doviknuti:

Tu smo, ne damo se, u interesu kulture ostajemo!

U drugoj točki već nam je član kazališta Emil Karasek² dao dio odgovora na Hercegovu pitanje: Deklamirao je s mnogo zanosa dvije narodne pjesme gradišćanskih Hrvata (»Jačke«), koje je još prije 86 godina zabilježio znameniti Fran Kurelac³, i to »Crna zemlja neorana« iz Cilindola⁴ i »V jutro rano ja se stanem« iz Cembe, te »Molitvu gradišćanskih Hrvata« od najboljega gradišćanskog pjesnika Mate Miloradića. (Neki žele, da se ta pjesma uglazbi kao himna gradišćanskih Hrvata.)⁵

Etnolog dr. Milovan Gavazzi prikazao je u svom stručnom predavanju, u čem sve sastoji kulturna individualnost gradišćanskih Hrvata, i naglasio kreativne njihove sposobnosti, koje će se razviti i na zajedničku našu korist, ako uspostavimo duhovni kontakt s njima.

Glazbeno društvo intelektualaca (»Studio« sa zborovodnom drom. Dujmovićem) učinilo je predavačeve tvrdnje evidentnima: Ono je izvelo Duganov⁶ harmonizacije gradišćanskih narodnih popjevaka za mješoviti zbor (»Daleko su putić«, »Gvišno nosić« i »Nisam mislio«)⁷ tako odlično, te nam je dočaralo — bar za taj moment — potpuno naše duhovno stapanje s gradišćanskim Hrvatima.

HORPD »Sloboda« (muški zbor sa zborovodnom prof. Odakom)⁸ taj je dojam još pojačala Spoljarovom »Čvala jesi« i Vukovićevima⁹ »Na brižicu« i »Oj Jelena, Jelena«.¹⁰

Sve te točke savršeno je povezao maestro Matz¹² prikazavši, kako je gradišćanski melos obogatio svjetsku glazbenu umjetnost — naročito melodijom »Oj Jelena, Jelena«, koju je publika najprije slušala u vokalnoj izvedbi »Slobode«, a odmah nakon Matzove konstatacije u »Merkurovom« orkestralnom interpretiranju glasovite Haydnove Londonske simfonije (Stavak IV.).

Ovakvih priredaba trebalo bi više i u Zagrebu i u provinciji. Slušajući ih postali bi ponosni na ... svoje. — Samo bi drugiput uz gradišćanske popjevke trebalo donesti i naše variante. Neke se dokumentira naš identitet (SKLAD, št. 6, Studenci-prosinac, Dugač, 1952).

redba o hrvatskoj narodnoj grupi u Austriji.” U predgovoru istoimenog zbornika s referatima (1974) između ostaloga čitamo: “(...) HAK vidi budućnost za Gradišćanske Hrvate u integraciji u pluralizmu, čiji temelj je povezanost s Austrijom, Gradišćem i svojim Hrvatstvom. Ova sinteza pelja k modernoj dvojezičnosti i pripadanju dvim kulturam, a to je znak, ki pokazuje na buduću multinacionalnu i multikulturnu integriranu Europu, kojoj bi dvojezični i biculturalni Gradišćanski Hrvati mogli služiti kao pelda” (Franjo Palković).

U ediciji posebnih izdanja Čakavskog Sabora 1973. objavljena je knjiga “Gradišćanski Hrvati”. Sveučilište u Zagrebu - Institut za hrvatsku povijest, organizirao je u Zagrebu Znanstvenu konferenciju 25 - 26. III.

1974, pod naslovom “Kroz povijest Gradišćanskih Hrvata”. Referati su objavljeni u istoimenom Zborniku 1974. U organizaciji Društva za suradnju s Gradišćanskim Hrvatima i drugim hrvatskim narodnim manjinama u susjednim zemljama i Centra za istraživanje migracija i narodnosti održan je od 2. do 4. VI. 1983. Znanstveni skup o Gradišćanskim Hrvatima u povodu obilježavanja 450. obljetnice doseljenja Hrvata u Gradišće na područje današnje Austrije. Zbornik s referatima “Gradišćanski Hrvati 1533-1983”, objavljen je 1984. U Centru za kulturu i informacije u Zagrebu održan je Okrugli stol 26. veljače 1987. na temu: “Književnost naših manjina u susjednim zemljama, književnost dviju domovina”. Godine 1989, 2. i 3. ožuljka u skupnoj organizaciji DKH i JAZU održan je Znanstveni simpozij o životu i djelu Mate Meršiča-Miloradića itd.

U povijesti Gradišćanskih Hrvata 27. svibanj 1982. ostat će zlatnim slovima upisan u kalendar njihova kulturnopovijesnog događaja. Taj dan je u Željeznom/Eisenstadtu javnosti predstavljen novi rječnik: Nimško-gradišćansko-hrvatsko-hrvatski riječnik u redakciji: Nilola Benčić, Božidar Finka, Antun Šojat, Josip Vlašić i Štefan Zvonarić (ove 1990. treba izaći i drugi dio takva rječnika). Osim toga treba podsjetiti da je znanstveni interes austrijskih i hrvatskih slavista, etnologa i po-

1. Rudolf Herceg (1871-1949)
2. Emil Karasek (1896-1956), bio je redatelj i glumac
3. Fran Kurelac (1811-1874), vidi naslov knjige “Jačke”
4. Usp. Kurelčeve “Jačke”, str. 80, druga verzija iz Mučindrofa, str. 117
5. Milovan Gavazzi (1895-)
6. Franjo Dugan, ml. (1901-1934)
7. Usp. ovdje u prilogu
8. Krsto Odak (1888-1965), kompozitor
9. Usp. ovdje u prilogu
10. Usp. ovdje u prilogu. Ivan Vuković (1876-1957)
11. Usp. ovdje u prilogu
12. Rudolf Matz (1901- 1988), kompozitor, violončelist i dirigent. Profesor Muzičke akademije u Zagrebu i Ljubljani. Osnovao je časopis “Skald”.

vjesničara, za jezik, kulturu, književnost i povijest Gradišćanskih Hrvata, urodio značajnim plodovima, spomenimo samo imena: Josip Hamm, Milovan Gavazji, Mate Ujević, Fran Kurelac, Gerhard Neweklowsky, Jelka Koschat, Nikola Benčić, Stjepan Ivšić, Nives Ritting-Beljak, Josef Breu, Matilda Varga, Karl Bürger, Feliks Tobler, Werner Weilguni, Božidar Finka, Alojz Jembrih, dr. Đuro Vidmarović, Milan Kruhek, Stjepan Krpan i dr. Sve to govori da, kada je riječ o hrvatskom iseljeništvu i nacionalnim manjinama, nužno je oba termina, u distinktivnom smislu poimanja, smjestiti u dva različita kulturno-povijesna konteksta.

U članu 2. spomenute Sekcije (Pravila o organizaciji i radu ...) još se jednim javlja "nacionalna manjina". Taj član je zapravo malo modificirani gornji citat iz predgovora, s tim da je sada rečeno da Sekcija suraduje i sa... nakladnicima koji se bave djelatnošću manjina u svojim sredinama...!

Sve u svemu, nastojanja oko realizacije ciljeva i zadaće Sekcije za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu treba pozdraviti i pomoći da književna, kulturna i ostala duhovna ostvarenja nadju svoje vrijednosno mjesto u kontekstu cijelokupne hrvatske književnosti. Zašto to nije već učinjeno, svima nam je jasno. Isto tako dosada nije dovoljno učinjeno na ubaštinjenju književnosti Gradišćanskih Hrvata u Austriji, Slovačkoj i Mađarskoj među književnost zemlje matice. Istina, iseljenička je književnost u tom pogledu ostala u gorem položaju pritisnuta težinom ideologema s negativnim nabojem socijalrealizma. Stoga je od presudne važnosti sve ono što se na demokratskom planu događa u Hrvatskoj, jer to ide u prilog kako hrvatskim iseljenicima tako i nacionalnim manjinama u susjednim zemljama.

Kao prilog ovom izlaganju dodajemo dva teksta in ekstenso

JAČKE

ILI

NARODNE PĚSME

PROSTOGA I NEPROSTOGA

PUKA HRVATSKOGA

PO ŽUPAH

ŠOPRUNSKOJ, MOŠONJSKOJ I ŽELÉZNOJ

NA UGRIH.

SKUPIO

FRAN KURELAC

STARINOM OGULINAC A RODOM IZ BRUVNA U KRBAVI.

ZAGREB.

SLOVI DRAGUTINA ALBRECHTA.
1871.

objavljena 1932. u časopisu koji je u Zagrebu osnovao Rudolf Matz (1901-1988). Riječ je o časopisu SKLAD, Smotra za promicanje glazbene umjetnosti. Ova priloga

nabojem s obzirom na djelatnost Sekcije o kojoj je ovde riječ, nismo imali namjeru obezvrijediti njezin rad, a još manje povrijediti ili obezvrijediti ono što su hrvats-

Tri harmonizacije hrvatskih narodnih pjesama iz Gradišća

(Muški zbor)

Oj Jelena

J. Vuković

nadučitelj Burgenland (Austrija)

P. 18
Izdavanje „SKLAD“

1) Oj Je-le-na, Je-le-na, ja-bu-ha ze-le-na, oj Je-le-na.
2) Nju je že-la Je-le-na giz-da-va di-voj-ka, nju je že-la
3) Ča o-driže Je-le-na vse pred konje ver-že, ča o-driže

potvrdit će naš pledoaje za distingviranje termina nacionalna manjina i hrvatsko iseljništvo.

Na kraju željim reći da iznošenjem svojih misli s kritičkim

ki iseljenici na književnom planu stvorili izvan svoje domovine. Htjeo sam samo doprinijeti razjašnjenju nekih nejasnoća koje proizlaze iz gore navedenog teksta.

Nismo iseljeniki

Akademik dr. Nikola Benčić, lektor za gradišćansko-hrvatsku povijest, literaturu i kulturu na Bečanskom sveučilišću, se bavi u drugom dijelu naše analize pitanjem iselejničtvo-manjina sa strani Gradišćanskih Hrvatov. Za njega su Gradišćanski Hrvati jur stoljeća dugo autohtona hrvatska manjina, a nikako ne iseljeničtvo.

U zadnje vrime, nije mi jasno zač, je izbila diskusija i rasprava o Gradišćanski Hrvati, i to o pitanju, u ku kategoriju se ima zadiliti njeva kultura i književnost. Većkad su se počela kalati pitanja o Hrvatstvu u Hrvatskoj i da bi hrvatski iseljeniki po svitu sa svojim velikim kulturnim, znanstvenim i pineznim potencijalom, prez dvojbe i sramote mogli prigrliti Hrvatstvo u Hrvatskoj, onda sam bio tako slobodan, da opomenem "Društvo književnika Hrvatske", i to "Sekciju za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu", da bi bila zabluda ako bi se književnost i kultura Gradišćanskih Hrvatov uvrstila u iseljeničku književnost.

Nisam mogao u sebi čisto raščistiti pojam iseljenik. Koliko generacijov je človik iseljenik? Su unuki i praunuki još iseljeniki? Rič i pojam iseljenik uključuje u sebe i najzadseljenik, a poznato nam je, da su se Hrvati u Zapadnoj Ugarskoj, Austriji i Slovačkoj već u 17. stoljeću odrekli najzadseljenja. I danas živi u nji trećerei-

chska trauma najzadseljenja. Naš narod je zbog takovih sumljivih glasinov razbijao po seli obloke onih, za ke su mislili da su pripravitelji najzadseljenja. Zapravo ali su ti ljudi po Drugom svitskom boju bili samo patrioti i bili svisni pogibeli šmuljajuće nacističke asimilacije i se zalagali za živu vezu s matičnom zemljom.

Njim ni u peti nije bilo izdajništvo ili neloyalnost, čim su je pak potvarali fanatički, sitno-karirani i s a m o v a n i telji

pozbrani-zapadnoeuropskoga sveto-zorja od črljene kuge i pokušavali nahuskati prosti narod protiv njih. Već u baroknom vrimenu je osamostaljenje zapadnougarskih Hrvatov (vizihorvátok) daleko na-

predovalo. Tako bi danas zapravo u predstavljanju hrvatskih kulturnih krugov morali govoriti o čakavskom (dalmatinskom), kajkavskom i gradišćanskom kulturnom krugu. Svistan mi je rustikaln, prost i jednoličan karakter zapadnougarsko-hrvatske kulture ali narodna struktura, gospodarstveno stanje, tudja (ugarska i nimška) izobrazba ljude nije osposobila za više. Ali nasuprot čemernih prilikov su oni očuvali svoj jezik kot osnovu svoje kulture, razvili sebi odgovarajuću narodnu i crikvenu kulturu i bili gizdavi na svoje Hrvatstvo. A Hrvatska, kot društvenopolitička struktura se za te Hrvate, ki su bili zvana užih granicov, čisto ništ nije brigala (znamda za to ni bila u stanju, ča ali nije ispitano). Tek po Prvom svitskom boju su Gradišćanski Hrvati nastali pojam i u Hrvatskoj, po 400 ljetnom životarenju, borbi, hlepnji, odnarodjivanju i duhovnom mrcvarenju, javkanju i nadjačivanju po crikva i krčma. Koliko grbavih hrptov je u ti 400 ljeti? A da su nastali pojam je zasluga Mate Ujevića, Josipa Andrića, Ivana Esicha, Rudolfa Strohala i drugih pred bojem, ar je javna Jugoslavija prepovidala "Društvo prijatelja Gradišćanskih Hrvata" ili jednostavno politički zloupotrijbljavala našu narodnu grupu. Skoro sličnoga se je dogodilo i po Drugom svitskom boju, kad su jugoslavenski zastupniki govo-

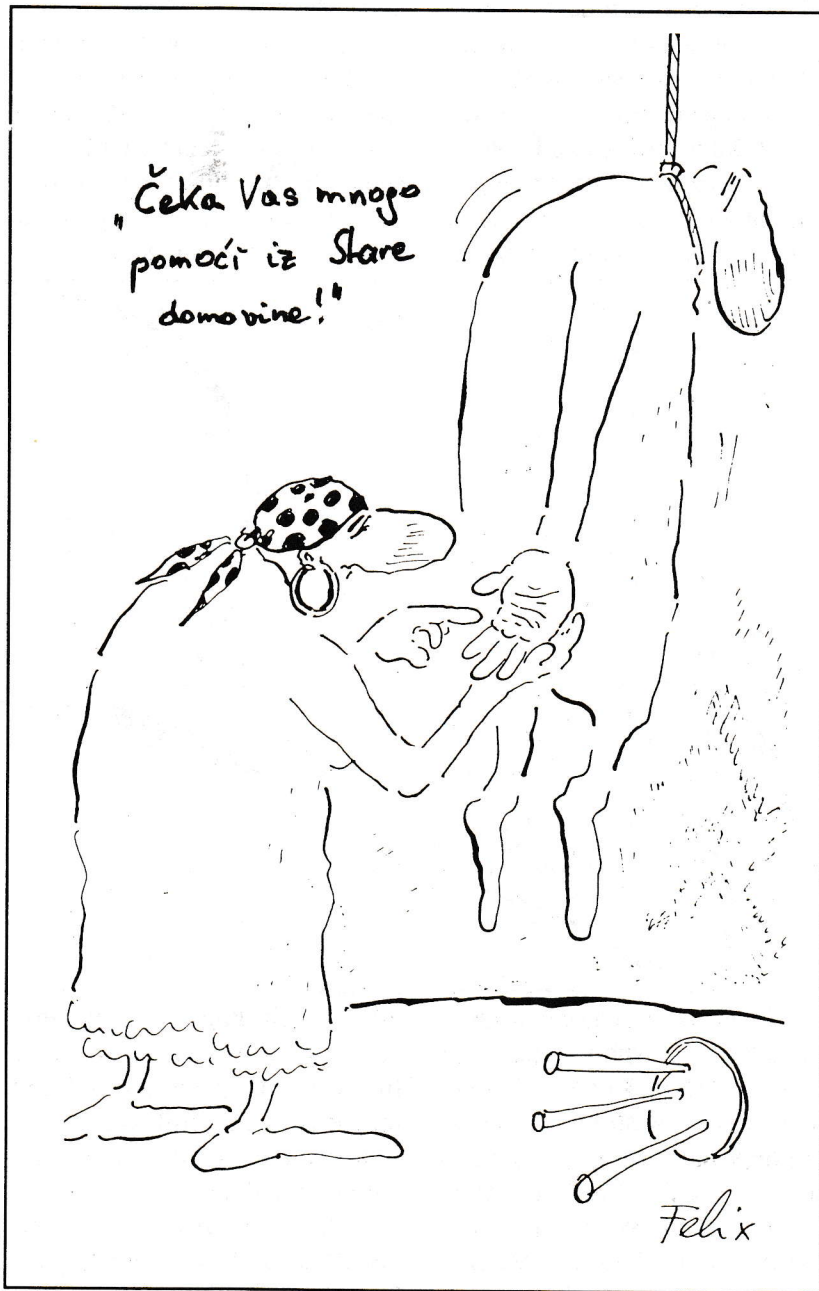

riji o "jugoslavenskoj manjini u Gradišću". No, na skoro su srčeni ljudi kot su to bili Većeslav Holjevac i Ante Blaženčić počeli svoje djelovanje na hasan Gradišćanskih Hrvatov. Ovi gore imenovani (s drugimi neimenovanimi) su sijali sime o Gradišćanski Hrvati po Hrvatskoj. Pak nesmimo zabiti radioemisije iz Zagreba, ke su prez represalijov ali dvosmislenom oprežnošću - kad su iseljeniki bili nek ustaše - smile naglašavati ime Hrvat i hrvatski, ča je milo glušalo u hrvatskim ušima. Malo njih se je interesiralo za dodatak gradišćanski i asociiralo s njim zloglasnu Gradišku i (možda) uopće nisu svaćali da je to pokrajina Republike Austrije. Tako sličnoga se je znalo dogoditi i hrvatskim političarom u posjetu kod visokih austrijskih političarov: čudakrat su uvadili svoje eklatantno nepoznavanje položaja, kulture, psihe Gradišćanskih Hrvatov i igrali branitelja Gradišćanskih Hrvatov i pri tom razbili već porcelana u maloj lodni gradišćansko-hrvatskih mišovitih dugovanj, nek se to more reparirati na frišku ruku. A kad nam se je ugodalo izgraditi normalne veze s matičnom zemljom Hrvatskom, ku naši ljudi ljubezno nazivaju Hrvaćanska, došlo je do mnogobrojnih vanjskih i nutarnjih otporov, med kimi je Crikva došla s najvećimi štuki, ar nije bila siguma neće li marksističko-komunistička ideologija prefarbati i na nas (ča ali nikako nije bilo opravdano). Ali strijale su i različne političke stranke, bojeći se podrovanja kapitalističkih načelov ili ugrožavanja ravnopravne šanse djelačev, ku su vidile ostvareno u tom ako svi budu govorili - od Žamara do Bregenza - isti jezik i ako budu imali istu kulturu.

A hrvatsko, mnogobrojno i bogato iseljeničtvo nas je u svoji amerianski i zapadnoeuropski novina gizdavo i slipo napadalo i dililo velikodušne tanače s oduravanjem zbog naših vezov sa Starom domovinom. A mi nismo dr-

žali veze s komunističkom Jugoslavijom nek s našom *matičnom zemljom, s Hrvatskom i hrvatskim narodom*, ki je u jednom odredjenom odsjeku svojega historijsko-

u nutarnje posle. Pineze da, ulagati u gospodarstvene projekte, pomagati kade je nek moguće... - ali to neće biti "non plus ultra" te povezanosti. I Gradišćanski Hrva-

ga razvitka morao živiti pod srpom i bacom i nevidljivi veruga ali - a toga mišljenja je bila većina od nas - oni su reprezentirali Hrvatsku, a nikako ne iseljeničtvo.

Ja peršonski sam iseljenik ali iz Ugarske, a moji preoci su bili u davnoj prošlosti isto iseljeniki iz Hrvatske i kot mi Ugri poriču pravo mišanja u njeve nutarnje posle, ne morem si jako predstaviti, da će si politička Hrvatska smiti i kaniti dopustiti da joj se iseljeniki mišaju

ti se priznavaju k hrvatskom narodu i Hrvatstvu, ali gospodarstveno su oni siromaška grana Hrvatstva, ča nje ne prepričava da i oni obožavaju svoj jezik, nasladjuju se na hrvatskoj kulturi i duhovno se napajaju i okripljuju na njoj, ako prem možda nisu bili sa svim zadovoljni ča se je dogodilo, a ufam se da nisu ni danas.

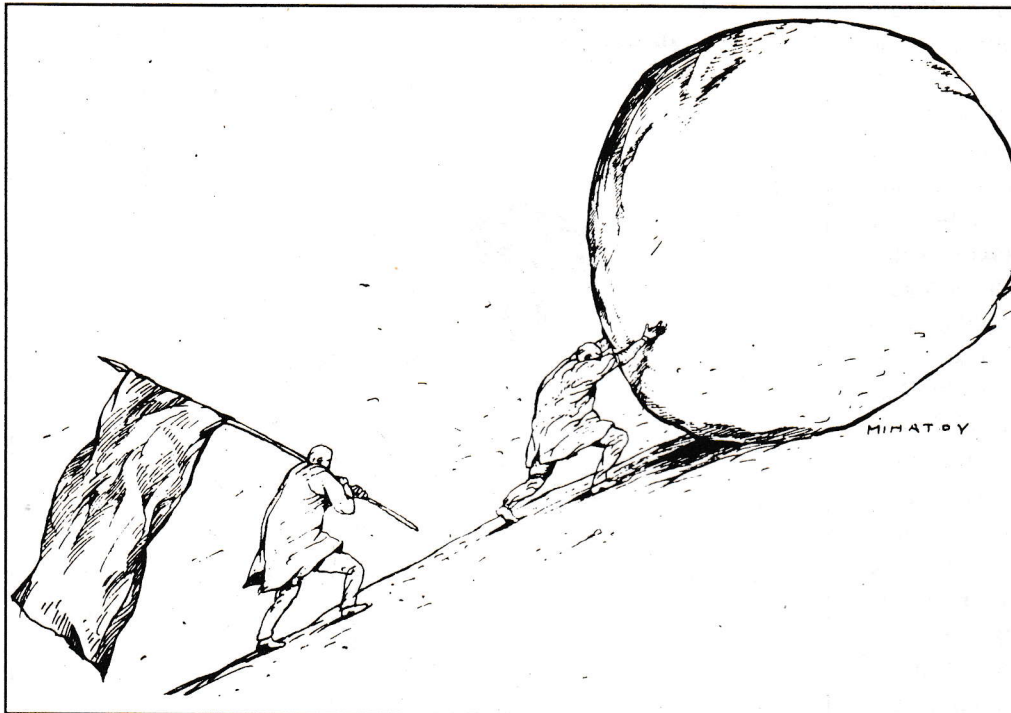
Kad smo pak počeli izgradjivati duhovni most izmedju hrvatske izdavačke djelatnosti, ise-

ljeničtva i ostaloga (nehrvatskoga) zapadnoga svijeta, nam je hrvatsko iseljništvo oduzelo sapu, od čega i danas šćapamo za zrakom. I danas nam kanu pomuće pometati u naša gnjazda mućke, da smo premlahavi u našem oduševljenju, nimamo dost narodne svisti, malovridnu nisku paorsku kulturu itd.

Tako je! Nas su i u komunističkoj Jugoslaviji/Hrvatskoj gledali za klerikalne tvrdoglavne fosile. Kad su ali sami izdali bio-

dugo očuvati svoju narodnost? Ča je je držalo? Takovo pitanje bi bilo vridno rastresti i vridno naućne rasprave, a ne praznoga i nadutoga govorkanja i piskaranja, pak tanaćedavanja sa zdignutim moralnim prstom. Stvarna pomoć potribuje dible i fajnije razmišljanje. Akoprem je naš jezik i naša kultura na odumiranju ima svoje ljudsko dostojanstvo, ona tiho trpi, tiho se mući i trepeće od svakoga nepravićnoga koraka i

Većkrat sam po različni rasprava, simpozija postavljao pitanje, ko se slušateljem činilo onda jako retorićno: ćija je gradišćanskohrvatska kultura? Je ona austrićanska, ugarska, slovaćka ili je ona hrvatska? I tek u poslidnje vrime nas je počela matica objamljivitim oprezno i zato moram priznati, teško bi mi bilo pri srcu ako bi danas dostali novu etiketu: iseljnićka kultura i literatura: Naša je kultura uz svu svoju manjkavost i

slabost GRADIŠĆANSKOHRVATSKA, nastala u borbi za svoju egzistenciju, nastala u dvo-zapravotroboju s neprispodobljivimi orijaši (a bilo bi tragićno ako bi morala još jednoć u arenu na bojišće). Iz ovoga slijedi neoduzimljivo, nezapisano pravo kot je to ima šokaćki, bunjevaćki ili janjevaćki kulturni krug, a s velikim preštimanjem mislim ovde i na ostale hrvats-

grafski leksikon su morali ustanoviti koliko duhovnoga kapitala im je dala Crikva i crikveni ljudi. Onda su pak iskali krivice, pisali za korekturu takovih prikazov, a ni malo nisu mislili na to, da se Gospa Klio, uz svu svoju strpljivost ne da manipulirati. Mi smo ćuvali naš jezik i našu kulturu pod vrlo maćavimi prilikami 450 ljet dugo, skoro prez pomoći matićnoga naroda, a hrvatskim iseljnikom, siromašnim i bogatim po svitu moramo postaviti (znam nepravićno) pitanje: ća će biti s njevimi unuki za 450 ljet? - ne, za 100 ljet? More bit za 100 ljet ni Gradišćanski Hrvatov već neće biti ali onda su oni živili uspješno 500 ljet dugo. A vridno bi si bilo razbijati glavu, kako su pod tako siromašnimi prilikami mogli tako

udarca većinskoga i svojega naroda u Austriji kot i od matićnoga, ar bi svaki neopravdani udarac mogao politićko, psiholoćki i kulturno zaokrenuti vrat hrvatskomu narodnomu duhu.

Već od 100 ljet su se Gradišćanski Hrvati emancipirali, nastali odrašćeni i samoodgovorni (na ća ali oni nikako nisu gizdavi). Ćudakrat su podlegli, pali, ali svenek su se zdignuli i krenuli na put, teturajući ali to teturanje je isto jedna forma, oblikovanje odredjene egzistencije, narodne biti, ka je u zadnje vrime i dostala vlašće svoje ime: GRADIŠĆANSKI HRVATI, gradišćanskohrvatski. Danas nam je ta naziv jasniji, ćišće pred očima nek nam je to bio u prošlosti, akoprem je bio latentno svenek nazoći.

ke manjine kot su to Moliški Hrvati u južnoj Italiji, kot i Hrvati u Rumunjskoj. Ako se ovim kulturnim krugom kani pomoći onda se mora baratati jako oprezno, strpljivo i promišljeno, drugaćije bi se mogla prekinuti tanka preja životne niti i otklipnuti zapor na brani i pustiti vodu na malin mnogobrojnih neprijatelj. Pažljivost, temeljitost i prava ljubav su potribne za razumivanje svake narodne grupe ka živi, ka mora i zna samo živiti zvana svojega narodnoga tijela, u sinju velikih društvenih događajev. Ona većinom šuteći izražava svoje oduševljenje, ar kani prez kvara na narodnoj duši očuvati sebe i svoje potomke za budućnost u svojevrсноj okolini. Nigdor, zvana pauka ne poznaje sve pute svoje tajnovite mriže.